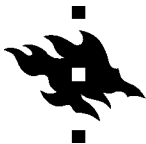

HELSINGIN YLIOPISTO

Haarautuvien tieteiden puutarha

Suomalaisen kielitieteen ja sen
toimintaympäristöjen muutoksista 2000-luvulla

Joonas Mattsson
Pro gradu -tutkielma
Yleinen kielitiede
Nykykielten laitos
Helsingin yliopisto
Maaliskuu 2014

Tiedekunta/Osasto - Fakultet/Sektion – Faculty Humanistinen tiedekunta	Laitos - Institution – Department Nykykielten laitos	
Tekijä - Författare – Author Joonas Mattsson		
Työn nimi - Arbetets titel – Title Haarautuvien tieteiden puutarha. Suomalaisen kielitieteen ja sen toimintaympäristöjen muutoksista 2000-luvulla		
Oppiaine - Läroämne – Subject Yleinen kielitiede		
Työn laji - Arbetets art – Level pro gradu -tutkielma	Aika - Datum – Month and year maaliskuu 2014	Sivumäärä - Sidoantal – Number of pages 63 + liitteet 5 s.
Tiivistelmä - Referat – Abstract Pro gradu -tutkielmani käsittelee suomalaisen kielitieteen kehitystä 2000-luvulla kahdesta näkökulmasta. Ensimmäinen näkökulma keskittyy kielitieteen instituutioihin, eli siihen, millaisia muutoksia on kohdistunut oppiaineisiin, laitoksiin, tiedekuntiin ja yliopistoihin tarkasteluajana. Erityisesti uuden yliopistolain jälkeiset tapahtumat korostuvat. Kielitieteen instituutioita tutkitaan Jaakko Kaukon kehittämän neljän dynamiikan mallin kautta ja tätä teoreettista mallia peilataan Suomen Akatemian Tieteen tila ja taso -raportteihin, jotka on julkaistu 2000-luvulla. Kaukon neljä dynamiikkaa ovat hallintopolitiikan kitka, aluepolitiikan lukko, kansainvälisten vaikutteiden konsensuaalinen suodatus ja tutkimuspolitiikan uudistus: innovaatiopolitiikan vahvistuminen. Tutkielmani toinen näkökulma keskittyy suomalaisen kielitieteen sisältöihin. Aineistonani on käytetty viiden suomalaisen, vertaisarvioitun, aikakausjulkaisun artikkelien asiasanoja, joista on piirretty verkostokuvaajat ja analysoitu näiden julkaisujen tieteellisen sisällön profiloitumista tätä kautta. Julkaisuista SKY Journal of Linguisticsin, Neuphilologische Mitteilungenin ja Virittäjän aineistot kattavat koko tarkasteltavan ajan, kun taas Puhe ja Kielen ja Sananjalan aineistot ovat pienempiä. Neljästä dynamiikasta aineistossa selvimmin nousivat esiin kansainvälisten vaikutteiden suodattaminen ja innovaatiopolitiikan vahvistuminen, joista jälkimmäinen erityisesti monitieteisyyden kautta ja edellinen kielitieteiden luontaisen kansainvälisyyden kautta. Tavat, jolla monitieteisyydestä ja sen edellytyksien parantamisesta puhutaan, ovat tarkasteluajan aikana muuttuneet: Siinä missä vuosituhaten vaihteessa Suomen Akademia kaipasi nimenomaan hallinnollisia rakenteita tukemaan uusia monitieteisiä oppiaineita, nousee tarkasteluajan loppuvaiheessa esiin enemmänkin yhteistyö monitieteisyyden rakentajana. On tapahtunut jonkinasteinen diskursiivinen muutos rakenteista toimintaan. Vaikka raportti toisensa jälkeen huomioi kansainvälisyyden ja monitieteisyyden lisääntyneen "viime aikoina", pidetään lisääntynyttäkin tasoa riittämättömänä ja erityisesti kansainvälisyyden edistäminen nostetaan aineistossa toistuvasti tavoitteeksi. Tältä pohjalta voitaneen sanoa, että paineet kansainvälistymiseen ovat kasvaneet 2000-luvulla. Tiedejournaalien verkostoissa korostuvat pitkälti samanlaiset tutkimusalat kuin mitä Tieteen tila ja taso -raporteissa on pidetty nousevina tai vahvoina suuntauksina. Lasten puheen- ja kielenomaksumisen ongelmien tutkimusta esitellään useissa joulunaleissa ja sen ympärille muodostuu useita asiasanaklustereita. Suomen kielen tutkimus samoin voi hyvin aineiston julkaisuissa. Raporteissa on kuitenkin nostettu esille sosiolingvistiikka, käännöstiede ja suomi toisena kielenä -tematiikka nousevina tutkimusaloina, mutta nämä kolme eivät juuri nouse esiin käytetystä aineistosta. Tämä varmasti osaltaan johtuu siitä, että osasta julkaisuista ei ole käytettävissä kuin lyhyen ajanjakson artikkelien asiasanat, mikä myös vaikuttaa tulosten yleistämiseen laajemmassa kontekstissa. Keskeinen ero Suomen Akatemian raporttien ja asiasanojen verkostojen välillä on, että Akademia nostaa aineistossa toistuvasti esiin kielitieteilijöiden yhteiskunnallisen orientaation, joka ei kuitenkaan nouse merkittäväksi teemaksi asiasanojen verkostoissa. Suomalaiset kielitieteilijät siis tämän tutkimuksen perusteella osallistuvat yhteiskunnalliseen keskusteluun, esimerkiksi kielipolitiikasta tai kielikoulutuspolitiikasta, oman tieteenalansa tieteellisten julkaisujen ulkopuolella.		
Avainsanat – Nyckelord – Keywords kielitiede – tieteenhistoria – tieteen sosiologia – yliopistot – tiede – tiedepolitiikka – verkostanalyysi – tieteelliset julkaisut		
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited Keskustakampanin kirjasto		
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information		

Sisällysluettelo

SISÄLLYSLUETTELO	1
KUVALUETTELO	2
TAULUKKOLUETTELO	2
TUTKIELMASSA KÄYTETTÄVÄT LYHENTEET	3
1 JOHDANTO	4
1.1 TUTKIMUKSEN TAUSTA JA TAVOITTEET	5
1.2 SUOMALAISEN KIELITIEEEN INSTITUTIONAALINEN HISTORIA ENNEN VUOTTA 2000	8
1.3 SUOMALAISEN KIELITIEEEN INSTITUUTTIOT VUODEN 2000 JÄLKEEN	9
1.4 KIELITIEEELLISET OPPIAINEET SUOMESSA VUONNA 2013	12
1.5 MUUTTUVISTA KOULUTUKSEN JA TIEEEN IHANTEISTA	15
2 YHTEISKUNTATIEEELLISEN TIEEENTUTKIMUKSEN NÄKÖKULMIA	16
2.1 KORKEAKOULUPOLITIIKAN NELJÄ DYNAMIIKKA	18
2.2 VERKOSTOANALYYSI TIEEENSOSIOLOGISENA METODINA	22
3 KIELITIEEEN POLITIIKAT JA TUTKIMUSKOHTEET	24
3.1 KIELITIEEEN POLITIIKAN NELJÄ DYNAMIIKKA	24
3.1.1 KIELITIEEIDEN HALLINTOPOLITIIKKA	25
3.1.2 KIELITIEEIDEN ALUEPOLITIIKKA	25
3.1.3 KIELITIEEIDEN KANSAINVÄLISTEN VAIKUTTEIDEN SUODATTAMINEN	28
3.1.4 KIELITIEEIDEN INNOVAATIOPOLITIIKKA	30
3.1.5 YHTEENVETOA KIELITIEEIDEN POLITIIKAN DYNAMIIKOISTA	33
3.2 TIEDEJOURNAALIEN ASIASANOJEN VERKOSTOISTA	34
3.2.1 NEUPHILOGISCHE MITTEILUNGEN	36
3.2.2 PUHE JA KIELI	40
3.2.3 SANANJALKA	43
3.2.4 SKY JOURNAL OF LINGUISTICS	45
3.2.5 VIRITTÄJÄ	48
3.2.6 TIEDEJOURNAALIEN VERKOSTOJEN YHTEENVETOA	52
4 JOHTOPÄÄTÖKSET	55

Kuvaluettelo

KUVA 1. NEUPHILOGISCHE MITTEILUNGENIN ASIASANOJEN VERKOSTOT.	37
KUVA 2. PUHE JA KIELI -LEHDEN ASIASANOJEN VERKOSTOT.	41
KUVA 3. SANANJALAN ASIASANOJEN VERKOSTOT.	43
KUVA 4. SKY JOURNAL OF LINGUISTICSIN ASIASANOJEN VERKOSTOT.	46
KUVA 5. VIRITTÄJÄN ASIASANOJEN VERKOSTOT	49

Taulukkoluetelo

TAULUKKO 1. SUURIMMAT KIELITIEEELLISET OPPIAINEET YLIOPISTOITTAIN	13
TAULUKKO 2. SUOMALAISEN KORKEAKOULUPOLIITTISEN JÄRJESTELMÄN DYNAMIIKAT NELJÄSSÄ POLIITIKKAJUONTEESSA	20
TAULUKKO 3. NPM:N KLUSTERIT	37
TAULUKKO 4. PJK:N KLUSTERIT	41
TAULUKKO 5. SJ:N KLUSTERIT	43
TAULUKKO 6. SKY:N KLUSTERIT	46
TAULUKKO 7. VIRITTÄJÄN KLUSTERIT	49
TAULUKKO 8. SUOMALAISTEN TIEDEJOURNAALIEN KLUSTERIT TIETEENALOITTAIN ..	52

Tutkielmassa käytettävät lyhenteet

AY	Aalto-yliopisto
HKKK	Helsingin kauppakorkeakoulu
HY	Helsingin yliopisto
ISY	Itä-Suomen yliopisto
JY	Jyväskylän yliopisto
MLA	Modern Language Association
NPM	Neuphilologische Mitteilungen
OY	Oulun yliopisto
PjK	Puhe ja kieli
SJ	Sananjalka
SKY	SKY Journal of Linguistics
TaY	Tampereen yliopisto
TT	Suomen Akatemian Tieteen tila (ja taso) -raportti
TTY	Tampereen teknillinen yliopisto
TY	Turun yliopisto
Vi	Virittäjä
VY	Vaasan yliopisto
ÅA	Åbo Akademi

1 Johdanto

Suomalaisella tiede- ja yliopistokentällä on tapahtunut 2000-luvun aikana suuria mullistuksia. Joukkoon on mahtunut yliopistojen fuusioita, niiden sisäisiä organisaatiouudistuksia, uusi yliopistolaki ja yliopistojen uusi rahoitusmalli. Tieteen ja yliopistojen tehtävää yhteiskunnassa on tarkasteltu uusilla tavoilla ja yliopistoyhteisö on itsekin joutunut määrittelemään perustehtäviään uusiksi ja uusilla tavoilla, kenties markkinavetoisemmin kuin aikaisemmin.

Tutkielmassani käsittelen kielitieteiden kehitystä suomalaisissa yliopistoissa vuosien 2000 ja 2014 välillä. Tarkoitukseni on luoda yleiskuva siitä, millaista kielitiedettä Suomessa tehdään 2000-luvulla ja siitä, miten kielitieteet ovat kehittyneet vastaamaan nykypäivän ja tulevaisuuden haasteisiin.

Tutkielman johdanto-osuudessa, luvussa 1, tarkastellaan suomalaisen kielitieteen institutionaalista historiaa ennen tarkastelujaksoa ja toisaalta tarkastelujakson päätöskohdassa. Luvussa 2 esitellään tutkielmassa sovellettavat teoriat ja käytetyt aineistot ja itse analyysi esitellään luvussa 3. Johtopäätöksistä kerrotaan luvussa 4 ja lopuksi luvussa 5 esitellään jatkotutkimusideoita ja pohditaan tutkimuksen merkitystä laajemmassa kontekstissa.

Kielitieteelliset oppiaineet käsitetään tässä tutkielmassa laajasti kattamaan eri kieliä tutkivat oppiaineet, käännösaaineet, yleislingvistiset aineet, puheentutkimus ja jossain määrin myös viestintätieteet. Olen seurannut tutkielmassani Karlssonin ja Enkvistin (2000:224–226) määritelmää laajentaen sitä joillakin sen raja-aidoilla. Näin kielitieteisiin tulee lasketuksi myös sellaisia tutkimusaloja, jotka toimivat perinteisten kieli- ja käännskoulutusyksiköiden ulkopuolella esimerkiksi tekniikan alalla, mutta Raamatun alkukielten teologinen tutkimus jää tutkimukseni ulkopuolelle Karlssonin ja Enkvistin määritelmän mukaisesti. Karlsson ja Enkvist kirjoittavat tieteestä, joten heidän on mahdollista katsoa

oppiainerajojen taakse. Tieteen olemuksen ja oppiainerajojen tematiikkaan palataan myöhemmin luvussa 2.

Kulttuurioppiaineiden kohdalla rajana on pidetty ratkaisevana tekijänä pakollisia kieliopintoja. Täydellinen lista oppiaineista on liitteenä 1. Tästä syystä esimerkiksi Helsingin yliopiston arabian kielen ja islamin tutkimuksen oppiaine on laskettu kielitieteelliseksi oppiaineeksi, vaikka oppiaineessa on mahdollista erikoistua myös islamin tutkimukseen ja sen professorin tutkimusprofiili on uskontotieteellinen. Näissä yhden professorin oppiaineissa rajanvedon mielettömyys korostuu, sillä vain harva tutkii aktiivisesti molemmilta puolilta oppiaineen spektriä.

Huomionarvoista on, että liitteiden oppiaineet eivät ole kaikenkattava lista suomalaista kielitiedettä tuottavista yksiköistä, vaan myös opettajankoulutuslaitokset tuottavat kielten didaktiikkaa ja kielikoulutuspolitiikan tutkimusta, jälkimmäistä myös politiikkaa ja yhteiskuntaa tutkivat tieteenalat. Myöskään kielifilosofia tai psykologian sisällä tapahtuva psykolingvistiikan tutkimus eivät ole saaneet itsenäisen oppiaineen asemaa. Nuorempien tieteenalojen monitieteisyys tarkoittaa myös sitä, että vaikka osa, esimerkiksi kognitiotieteilijöistä, tekee kielitieteellistä tutkimusta, niin kaikki alan tutkijat eivät suinkaan tee.

1.1 Tutkimuksen tausta ja tavoitteet

Suomalaisen kielitieteen historiasta ei ole juurikaan kirjoitettu Fred Karlssonin ja Nils Erik Enkvistin (2000) lisäksi. Yksittäiset oppiaineet ja laitokset saattavat kertoa kotisivuillaan omaa historiaansa, mutta yleisesitystä ei ole saatavilla. Karlsson (2001) on lisäksi kerännyt yleisesityksen yleisen kielitieteen historiasta Suomessa, ja Kolari (1985) on kirjoittanut yleisesityksen suomalaisen slavistiikan historiasta. Pohjoismaisen kielitieteen historiasta on ilmestynyt poikkeuksellisen laaja teos Hovdhaugen, Karlsson, Henriksen, & Sigurd (2000), jossa käsitellään myös suomalaisen kielitieteen historiaa, mutta tarkastelujakso päättyy siinäkin vuosituhanen vaihteeseen.

Kuten aikaisemmin on todettu, ei suomalaisesta kielitieteestä ole juurikaan olemassa tutkimusta ja vuoden 2000 jälkeistä aikaa ei ole tutkittu juuri ollenkaan. Vuosituhannen vaihteen tieteenhistoriaboomi on jokseenkin sammunut, sillä Laukama (1999) toteaa pro gradu -tutkielmassaan aihetta käsitellyn monilla foorumeilla, mutta Laukaman (1999:5–6) mainitsemien tutkimusten ja yllämainittujen Karlssonin projektien jälkeen aiheesta on julkaissut – tieteellisten seurain historiikkien lisäksi – vain Häkkinen 2008, joka käsittelee fennistiikan historiaa ennen vuosituhannen vaihdetta. Lisäksi Elina Pallasvirta (2009) on kirjoittanut pro gradu -työnsä Paavo Ravilan ja Leonard Bloomsfieldin tieteenfilosofioista. Tässäkin työssä tarkastelujakso päättyy 1900-luvun puolivälissä.

Kansainvälisestikään aivan tuoreita näkökulmia kielitieteen historiaan ei ole. Allan (2010) ulottaa tarkastelunsa 2000-luvulle asti, mutta juuri muita historiallisia esityksiä kielitieteestä ei ole olemassa. *The Linguistic Society of America* julkaisee vuosittain *The State of Linguistics in Higher Education* -raportin, joista uusimmasta (Friedman & Reed, 2013) mielenkiintoinen löydös kielitieteen trendeistä on esimerkiksi se, että jatko-opiskelijoiden¹ yleisimmät erikoisalajat ovat syntaksi, soveltava kielitiede ja fonologia.

Kotimaassa on muun muassa yliopistolain muutoksen myötä kirjoitettu paljon puheenvuoroja yliopistolaitoksen tulevaisuudesta ja nykytilasta, mistä esimerkkinä Tomperi (toim. 2009) ja Miettinen, Tuunainen, Knuuttila, & Mattila (toim. 2006). Jälkimmäisessä käsitellään 2000-luvun tilannetta muun muassa monikielisen kieliteknologian tutkimusyksikön näkökulmasta.

Tutkimukseni näkökulma nojaa yhteiskuntatieteelliseen tieteentutkimukseen ja yhteiskuntatieteiden yhteen mahdolliseen jakolinjaan: jakoon valtiotieteiden ja sosiaalitieteiden välillä. Yksinkertaistaen valtiotieteillä voidaan tarkoittaa ihmisen kehittämien instituutioiden tutkimusta ja sosiaalitieteillä ihmisten ja ryhmien välisten

¹ "Graduate students", pitäen sisällään sekä maisteri- että tohtorivaiheen opiskelijat.

² <http://www.helsinki.fi/puhetieteet/esittely/historia.html> (Luettu 9.7.2013)

³ <http://www.demari.fi/arkisto?id=1847> (Luettu 9.7.2013)

suhteiden tutkimusta. Tästä syystä tutkimuksessa on hallintotieteellis-politologinen osio, joka keskittyy kielitieteen ulkoisiin piirteisiin: Millaisia muutoksia on tapahtunut institutionaalisissa rakenteissa kuten professuureissa, oppiaineissa ja tutkimusinfrastruktuurissa ja miten tiedeyhteisö on suhtautunut näihin muutoksiin ja tulevaisuuteen? Tutkimuksen toinen painopiste on kielitieteen tutkimuksellisissa sisällöissä ja niiden keskinäisissä suhteissa: Millaisia asioita on tutkittu 2000-luvulla ja millaisia asioita tutkitaan yhdessä?

Tutkielmani seuraa jokseenkin Laukaman pro gradu -tutkielman jalanjäljissä, sillä molempien tavoitteena on selvittää, mitä kielitieteessä on tutkittu. Koska suomalaisen kielitieteen tieteenhistoriallinen tutkimus ei ole juurikaan edistynyt Laukaman tutkielman jälkeen, ovat ongelmani hyvin samanlaisia kuin Laukamalla, liittyen esimerkiksi tutkimusalojen luokitteluihin tai käytettävissä olevien lähteiden määrään.

Keskeisimpiä tavoitteitani on selvittää, millaista kielitiedettä ja millä edellytyksillä Suomessa tehdään 2000-luvulla välttäen Laukamankin (1999:6) mainitsevat oppiaineiden sisäiset vastakkainasettelut. Tavoitteenani on myös välttää Laukaman itse luoman ryhmittelyn ongelmallisuus käyttämällä valmiisiin määrittelyihin perustuvia aineistoja sekä laajentaa tutkimus väitöskirjojen ulkopuolelle.

Laukama keskittyi tutkimuksessaan suomalaisten väitöskirjojen sisältöihin ja luokitteli ne neljään ryhmään. Laukaman neljä kielitieteellistä ryhmää – filologia, yleinen kielitiede, soveltava kielitiede ja lingvistiikka – eivät ole määritelmiltään kovin selkeitä tai jäännöksettömiä ja nähdäkseni väitöskirjan sijoittaminen vain yhteen mainituista lokeroista ei pysty tavoittamaan tutkimuksen olemusta niin hyvin kuin käyttämäni verkostanalyysi. On mahdollista, että lingvistiikkaan eli yksittäiskielten ei-soveltavaan tutkimukseen sijoitetun väitöskirjan varsinainen anti olisi kuitenkin sen yleislingvistinen sisältö.

1.2 Suomalaisen kielitieteen institutionaalinen historia ennen vuotta 2000

Tutkielman tämän luvun tarkoitus on tarjota pitkäaikaisempi konteksti suomalaisen kielitieteen asemasta tieteen kentässä. Kielitieteillä on ollut keskeinen asema Suomen tiedemaisemassa jo Turun akatemian perustamisesta lähtien.

Turun akatemian alkuperäisistä professorien oppituoista, vuonna 1640, kaksi oli omistettu kielitieteille. Toisen tehtävänä oli vielä 1800-luvulle asti opettaa käytännön latinaa ja toisen toimenkuvaan kuului Raamatun alkukielten opetus. (Karlsson & Enkvist, 2000:226–227) Suomen suurruhtinaskunnan aikaan 1811 jaettiin jälkimmäinen alkuperäisistä professuureista kahtia Kreikan kirjallisuuden ja Itämaiden kirjallisuuden oppituoiksi. Lähes kolme vuosikymmentä myöhemmin perustettiin uusi venäjän kielen ja kirjallisuuden professuuri ja siitä 13 vuotta eteenpäin vielä toinen samanlainen. Maailman ensimmäinen suomen kielen ja kirjallisuuden professuuri perustettiin Helsingin yliopistoon 1850 ja vuonna 1875 Otto Donnerista tuli ensimmäinen sanskritin ja vertailevan kielitieteen ylimääräinen professori. Vuoteen 1900 mennessä Helsingin yliopistoon oltiin perustettu 9 uutta filologis-kielitieteellistä professuuria. (Karlsson & Enkvist, 2000:227)

Vuosina 1900–1965 Suomessa oli neljä yliopistoa, joihin perustettiin tuona aikana 23 uutta kielitieteellistä professuuria (Karlsson & Enkvist, 2000:229). On kuitenkin huomattava, että sotien välisenä aikana Suomessa ei ollut ainuttakaan venäjän kieleen erikoistunutta professuuria, vaan Helsingin yliopistoon perustetut virat molemmat lakkautettiin, toinen jo 1800-luvulla ja toinen pian itsenäistymisen jälkeen vuonna 1919. Tällä kaudella erityisesti englannin ja saksan tutkimus vahvistuivat.

Suomalainen kielitieteen tutkimus vahvistui erityisesti vuoden 1965 jälkeen, kun uusiin Oulun, Tampereen, Joensuun ja Vaasan yliopistoihin perustettiin uusia professuureja ja vuonna 1986 suomalaisissa yliopistoissa oli jo 121 kielitieteellistä professuuria ja apulaisprofessuuria.

(Karlsson & Enkvist, 2000:230) Vuonna 1997 professuureja oli noin 140. Kuten Karlsson ja Enkvist (2000:231) kirjoittavat, kaikilla tieteenaloilla oli 1900-luvulla käynnissä voimakas eriytyminen ja sirpaloituminen, mikä oli nähtävissä myös virkanimikkeiden moninaistumisessa. Sekä yleinen että soveltava kielitiede ja Aasian ja Afrikan kielet yhdessä espanjan ja italian kanssa nousivat kielitieteen kansallisiksi painopistealueiksi.

1.3 Suomalaisen kielitieteen instituutiot vuoden 2000 jälkeen

”Yliopistouudistuksessa yliopistot vapautetaan valtion tiliviraston ahtaasta asemasta. Yliopistoille se merkitsee suurempaa vapautta päättää omasta toiminnastaan, työnantajana henkilöstöpolitiikastaan, taloudestaan ja profiilistaan. Yliopistoille annetaan mahdollisuus toimia vapaasti omaa sisäistä ääntään kuunnellen. Henkilöstö ja opiskelijat osallistuvat jatkossakin yliopiston päätöksentekoon. Yliopisto ei ole lupa- ja hallintovirasto eikä sitä sellaisena pidä kohdella.”

Opetusministeri Sari Sarkomaa vastasi näin 21.5.2008 välikysymykseen yliopistojen aseman ja toimintaedellytysten turvaamisesta. Ministerin puolustama, kiistelty uusi yliopistolaki hyväksyttiin eduskunnassa seuraavana vuonna. Uutta yliopistolakia voi pitää keskeisenä vedenjakajana 2000-luvun tapahtumissa.

Tässä luvussa kuvataan lyhyesti, millaisia kehityskulkuja suomalaisen kielitieteen toimintaympäristössä on käyty läpi 2000-luvun aikana.

Vuosina 2005–2006 Suomessa oli kaiken kaikkiaan 146 kielitieteellistä professuuria (Leino 2008:590) ja lisäksi joitakin yksittäisiä professuureja Leinon tutkimien kahdeksan humanistisen tiedekunnan lisäksi, esimerkiksi joidenkin HKKK:n organisaatioviestinnän oppiaineen professuurien tehtävänimikkeissä esiintyi ”kielen ja diskurssintutkimus”. Virkojen lisääntyminen oli siis taitettu jo tässä vaiheessa, jossa Leinon (2008:588) sanoin valtiohallinnon tuottavuusohjelma oli ylikuumentamassa. Siinä missä aikavälillä 1986–1997 perustettiin lähes 20 uutta virkaa, niin aikavälillä 1997–2006 uusia virkoja syntyi vain muutamia.

Yhteensä tohtoritasoisia, muita kuin professuureja, virkoja Suomessa oli 326. Lähes 60 % humanistisen alan professoreista oli kielentutkijoita vuonna 2006 (Autio, 2007:9). On valitettavaa, että oppituolien tutkimus on keskittynyt niin voimakkaasti professuureihin, vaikka erityisesti yliopistonlehtoraattien profilit muokkaavat perustutkinto-opiskelijan valmiuksia ja käsityksiä, sillä yliopistonlehtorin työajasta suurempi osa on allokoitu opetukseen.

Huomattavia viimeaikaisia organisaatiouudistuksia, jotka ovat koskettaneet kielitieteellisiä oppiaineita, ovat olleet ainakin Helsingin yliopiston humanistisen tiedekunnan vuonna 2010 uudistunut laitosrakenne ja lukuvuonna 2011–2012 voimaan tullut opiskelukokonaisuusuudistus, Tampereen yliopiston suuri koulutus uudistus lukuvuoden 2011–2012 alussa ja Itä-Suomen yliopiston perustaminen vuonna 2010 sekä Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen Kotuksen uudelleenorganisointi.

HY:n laitosrakenneuudistus siirsi kielitieteelliset oppiaineet kolmeen suurlaitokseen ja TaY:n koulutus uudistus poisti tiedekunnat ja pääaineet ja korvasi ne tieteenalayksiköillä ja koulutusohjelmilla. Jyväskylän yliopistossa syntyi kielten suurlaitos vuonna 2002 ja Vaasan yliopisto sekä Åbo Akademi ovat luopuneet laitoksista kokonaan tai osittain, ÅA:ssa psykologia ja logopedia muodostavat oman laitoksensa, mutta humanistisessa tiedekunnassa ei ole laitoksia.

Vuonna 2004 Helsingin yliopistoon perustettiin käyttäytymistieteellinen tiedekunta, johon siirtyivät humanistisesta tiedekunnasta fonetiikan, puheviestinnän ja logopedian oppiaineet.² Kesällä 2013 puheviestinnän ja logopedian valtakunnallisista koulutusvastuista käydään keskustelua HY:n ja TaY:n välillä, mikä saattaa johtaa logopedian keskittämiseen Helsinkiin ja puheviestinnän siirtoon Tampereelle. Logopedia itsenäistyi vuonna 1999 omaksi oppiaineekseen Helsingissä.

² <http://www.helsinki.fi/puhetieteet/esittely/historia.html> (Luettu 9.7.2013)

2000-luvun aikana on ehditty supistamaan tai lakkauttamaan muitakin oppiaineita. Lukuvuodesta 2011–2012 eteenpäin Turun yliopistossa ei ole ollut enää mahdollista opiskella yleistä kielitiedettä, puolan kielen sivuaine poistui lukuvuodesta 2012–2013 eteenpäin Tampereen yliopistolta ja samana lukuvuonna Helsingin yliopistolta poistettiin mahdollisuus lukea iranistiikkaa ja nykykreikkaa pääaineena. Helsingin yliopistossa oli käynnissä 2005–2009 myös kieli-, käännös- ja puheteknologian maisteriohjelma, joka lakkautettiin samalla kun käännöstieteen laitos siirrettiin Kouvolasta Helsinkiin.³

Tätä ennen Helsingin yliopisto oli jo aikaisemmin tehnyt päätöksen Kouvolan käännöstieteen laitoksen lakkauttamisesta ja siirtämisestä Helsinkiin, mutta tämä ratkaisu kaatui lopulta siihen, että yliopistolaki määräsi laitoksen sijainniksi Kouvolan.

Suomen Akatemian *Tieteen tila 2012 -raportti* nostaa kielitieteen uhiksi juuri vähenevän julkisen rahoituksen ja jatkuvan rakenteellisen kehittämisen, joka vie tutkijoiden työaika kohtuuttoman paljon. Samoin uhkakuviksi nostetaan erityisesti fonetiikan ja yleisen kielitieteen supistaminen ja tiettyjen pienten alojen jatkoedellytykset niiden pitkäaikaisen henkilökunnan siirtyessä eläkkeelle, kuten kävi yleiselle kielitieteelle Turun yliopistossa.

Aluepoliittisista intresseistä on keskusteltu esimerkiksi Helsingin ja Turun yliopistojen keskinäisestä työnjaosta liittyen espanjan ja italian kieliin. Vuonna 2013 keskustelu ei ollut johtanut konkreettisiin lopputuloksiin. Samoin aluepoliittisia intressejä on käsitelty Tampereen yliopiston logopedian koulutuksen osalta. Logopedia on toiminut yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikön alla eikä oppiaineeseen ole ollut sisäänottoa vuoden 2011 jälkeen. Yksikön johtokunta päätti 26.9.2012 esittää logopedian koulutuksen siirtämistä Tampereelta Helsinkiin. Tampereen yliopiston hallitus päätti kuitenkin olla esittämättä ministeriölle

³ <http://www.demari.fi/arkisto?id=1947> (Luettu 9.7.2013)

koulutuksen siirtämistä. Yksi keskeisistä argumenteista olla siirtämättä logopediaa Helsinkiin on juurikin ns. Väli-Suomen puheterapeuttien tarve.

1.4 Kielitieteelliset oppiaineet Suomessa vuonna 2013

”Kielitieteelliset oppiaineet” on tämän tutkielman osalta määritelty jo aikaisemmin luvussa 1. Määritelmän haasteisiin palataan tarkemmin luvussa 2.2, mutta esimerkiksi logopedian ja kognitiotieteen yhteys kielentutkimukseen ei ole koko tieteenalaa läpileikkaava, vaan molempien piirissä tehdään paljon muutakin. Logopedia voisi löytää kotinsa myös lääketieteellisten aineiden joukosta ja kognitiotiede tietojenkäsittelytieteestä (Karlsson & Enkvist, 2000:225).

Myös vieraiden kielten ja äidinkielen ja kirjallisuuden didaktiikka olisi syytä laskea kielitieteellisiksi oppiaineiksi, mutta nämä tieteenalat esiintyvät vain opetus- ja tutkimushenkilökunnan tehtävänimikkeissä eivätkä siis muodosta varsinaisia oppiaineita. Didaktiikan saralla tehtävä tutkimus tulee kuitenkin huomioiduksi myöhemmin tieteellisten artikkelien asiasanoja tutkittaessa. Kuten Karlsson ja Enkvist ovat määritelleet, Raamatun alkukielten teologista tutkimusta ei tässäkään työssä huomioida kielitieteellisinä oppiaineina. Pysin kuitenkin määritelmässäni olemaan pikemminkin inklusiivinen kuin eksklusiivinen ja myöhemmin tutkittavien tieteellisten julkaisujen artikkeleille ei ole tehty etukäteiskarsintaa, jolloin myös tässä yhteydessä ja liitteessä 1 lueteltavien oppiaineiden ulkopuolella tehtävä kielitieteellinen tutkimus tulee näkyväksi.

Taulukko 1. Suurimmat kielitieteelliset oppiaineet yliopistoittain

	AY	HY	ISY	JY	OY	TaY	TY	VY	ÅA
englanti		x	x	x	x	x	x	x	x
espanja		x		o		o	x		
fonetiikka		x			x	o	x		
italia		x		o			x		
japani		x	o		o				
kieliteknologia	x	x	o						
klas. kreikka		x					x		
kognitiotiede		x		x					
käännöstiede		o	o			o		o	o
latina		x		x		x	x		x
logopedia		x			x	?			
pohjoissaame		x			x				
ranska		x	o	x	o	x	x	o	x
saksa		x	x	x	x	x	x	x	x
suomi		x	x	x	x	x	x	x	x
tšekki		x				o			
venäjä		x	x	x		x	x	o	x
viittomakieli				x			o		
viro		x			o	o	o		
yleinen kielitiede		x	x		o	o			

Taulukossa 1 on lueteltu oppiaineet kielten mukaan, erottelua ei ole siis tehty esimerkiksi filologia/käännösaineiden mukaan, vaan kohdekieli on ollut ratkaiseva. Logopedian kohtalo TaY:ssa on auki. Pääaineena opiskeltavat aineet on merkitty x:llä ja sivuaineena opiskeltavat o:lla. ÅA:n tulkauksen oppiaine on laskettu tässä yhteydessä käännöstieteeksi.

Kielitieteet ovat oleellinen osa humanistisia tieteitä ja jokaisesta suomalaisesta humanistisesta tiedekunnasta voikin löytää kieliaineita. Vuonna 2013 kaikkiaan kahdeksassa yliopistossa (HY, ISY, JY, OY, TaY, TY, VY, ÅA) voi opiskella jotakin kieltä pääaineena ja kaikissa kahdeksassa on tarjolla ainakin suomen, englannin, ruotsin, saksan ja ranskan opintoja, joista ranskaa voi opiskella kolmessa yliopistossa (ISY, OY, VY) vain sivuaineena. Ainoastaan yhdessä yliopistossa (OY) ei ole tarjolla venäjän opintoja ja yhdessä (VY) se on tarjolla vain sivuaineena.

Pienempiä, perinteisiä kieliaineita ovat espanja (HY, JY, TaY, TY), italia (HY, JY, TY), latina (HY, JY, TaY, TY) ja viro (HY, OY, TaY, TY). Kielitieteellisten

oppiaineiden kirjo on laaja ja moninainen, joten keskisuuriin oppiaineisiin kuuluvat myös japani (HY, ISY, OY), yleinen kielitiede (HY, ISY, OY, TaY), kieliteknologia (AY, HY, ISY) ja käännöstiede (HY, ISY, TaY, ÅA).

Ainoastaan Helsingin yliopistossa opetettavia kieliä ovat kiina, korea, sankrit, turkki, swahili, babylonia, sumeri, persia, arabia, heprea, nykykreikka, latvia, liettua, galego, hollanti, katalaani, keskinen eteläslaavi⁴, portugali, puola, ukraina ja suomalainen romanikieli. Vain Itä-Suomen yliopistossa on mahdollista opiskella karjalaa, Jyväskylän yliopistossa slovakkia ja soveltavaa kielitiedettä ja Turun yliopistossa romaniaa sekä Oulun yliopistossa inarinsaamea.

Yksittäisten ja satunnaisten kurssien pitomahdollisuutta ei ole tässä yhteydessä huomioitu, vaan ainoastaan sellaiset, joilla on vakituinen, oma paikka tutkintovaatimuksissa. Esimerkiksi HY:n suomalais-ugrilaisen kielentutkimuksen opiskelijoilla on tutkintorakenteessaan ”etäsukukieli” ja ”lähisukukieli”, mutta näiden nimikkeiden alla järjestetään vuodesta riippuen eri kielten opetusta, joten marilla, mordvalla tai metsänenetsillä ei ole omaa vakiintunutta paikkaa tutkintovaatimuksissa. Myös kielikeskusopetus on rajattu pois oppiaineista. Suomessa virallisen aseman saaneista kielistä siis ainoastaan suomenruotsalaisella viittomakielellä ja koltansaamalla ei ole vakiintunutta korkeakoulutasoista opetusta.

Muutoinkin mielenkiintoista on, mitä oppiaineita Suomessa ei opeteta. Esimerkiksi BRICS-maihin⁵ suuntautuneita oppiaineita on englantia ja venäjää lukuun ottamatta vain Helsingin yliopistossa, jossa ei kuitenkaan ole nimenomaisesti Brasiliaan suuntautunutta portugalilaisesta opetusta ja Intian ja Etelä-Afrikan virallisista kielistä opetusta on vain hindissä. Turun yliopistossa on lisäksi Aasian tutkimuksen maisteriohjelma. Englannin opetus suomalaisissa korkeakouluissa kuitenkin suuntautuu joko Brittein saarille tai Pohjois-Amerikkaan.

⁴ Tarkoittaen vuodesta riippuen bosniaa, kroaattia, serbiaa tai montenegroa.

⁵ Brasilia, Etelä-Afrikka, Intia, Kiina ja Venäjä, eli viisi suurta kehittyvää taloutta.

Nykyisellään Suomessa ei siis valmistu kovinkaan paljoa sellaisia ihmisiä, jotka olisivat voineet opinnoissaan suuntautua kehittyville markkina-alueille, joskin kielikeskusopetus täydentää kieliaineiden opetusta tältä osin melko hyvin. Helsingin yliopiston nykykielten ja maailman kulttuurien laitokset ovat jo useasti ehdottaneet yhteisen Brasilian-tutkimuksen professuurin perustamista, mutta tämä ei ole vielä johtanut perustamispäätökseen. On kuitenkin mahdollista, että BRICS-maiden kielten ja kulttuurien opettamiseen tullaan panostamaan tulevaisuudessa enemmän, yliopistojen uudessa rahoitusmallissa on kuitenkin varattuna useita prosentteja kokonaisrahoituksesta strategiaperustaiseksi. BRICS- ja toisaalta MINT-maista⁶ ei kuitenkaan ole vielä siirrytty puhumaan koulutuspolitiikan yhteydessä. Mielenkiintoista on, että Japani, jonka talous yskii, on institutionaalisesti paljon vahvempi kuin valtavan nopeasti kasvava Kiina.

1.5 Muuttuvista koulutuksen ja tieteen ihanteista

Tieteen ja koulutuksen ohjaaminen erilaisin politiikkavälinein on vanha keksintö. Valtiovalta on ajoittain ottanut etäisyyttä yliopistojen toiminnan ohjaamiseen, mutta ajoittain myös tullut lähemmäs ohjaamaan niiden toimintaa poliittisin tarkoituksin. Klassinen esimerkki suomalaisen tiede- ja koulutuspolitiikan tuomisesta päivänpoliittiseen keskusteluun on yliopistokeskusten ja periferiafiliaalien vaihteleva asema. Toisaalta yliopistojen toimintaa on haluttu laajentaa niihinkin maakuntiin, joiden keskustaajungissa ei ole omaa yliopistoa, mutta toisaalta on haluttu keskittää voimavaroja ja virtaviivaistaa yliopiston rakennetta.

Ministeri Sarkomaa jatkona luvussa 1.3 siteerattuun vastaukseensa toukokuun 2008 välikysymykseen kertoi, että alueellisesti kattava sivistysyliopisto ei ole yliopistolain uudistuksen myötä murtumassa. Uuden yliopistolain astuttua voimaan yliopistot ovat lakkauttaneet muun muassa Hämeenlinnan ja Kajaanin opettajankoulutuslaitokset ja Savonlinnan kääntäjäkoulutuksen.

⁶ Indonesia, Meksiko, Nigeria, Turkki, eli BRICS-maiden jälkeen nousevat taloustiikerit.

Vaihtelevat poliittiset ihanteet yliopistokoulutuksen järjestämiseksi tiivistyvät Helsingin yliopiston Kouvolan käänntieteen laitoksen kohtaloon. Ei ole sattumaa, että toukokuun 2008 välikysymys käsiteltiin samassa istunnossa kuin missä hyväksyttiin lakimuutos, joka mahdollisti käänntieteen laitoksen siirtämisen pois Kouvolasta. Yliopiston konsistori oli tehnyt päätöksen siirtämisestä lähes kaksi vuotta ennen kuin vaadittu lainmuutos toteutui.

Alkuperäinen päätös tuli kumotuksi eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen todettua 5.12.2007, että konsistorilla ei ole valtaa lakkauttaa sellaista yksikköä, joka oli kirjattu tuolloin edelleen sovellettavaan lakiin. Lainmuotoilu oli ollut, että HY:n humanistiseen tiedekuntaan kuuluu ”Kouvolan käänntieteen laitos”. Alueellista kattavuutta on välillä pyritty tavoittelemaan kannustamalla yliopistoja perustamaan filiaaleja ja yliopistokeskuksia ja näistä on myönnetty erityistä alueellisen kehittämisen rahoitusta. Uusin suuntaus on kuitenkin yksiköiden vähentämiseen ja yksikkörakenteiden yksinkertaistukseen tähtäävä, korkeakoulujen rakenteellisen kehittämisen ohjelman hengen mukaisesti.

2 Yhteiskuntatieteellisen tieteentutkimuksen näkökulmia

Tutkimuksen tässä osassa käsitellään yhteiskuntatieteellisen tieteentutkimuksen kahta näkökulmaa: instituutioihin ja politiikkaan suuntautuvaa hallintotieteellis-valtiotieteellistä näkökulmaa ja tieteen sisältöihin keskittyvää tieteensosiologista näkökulmaa. Lyhyen yleisjohdannon jälkeen luvussa 2.1 esitellään korkeakoulupolitiikan neljän dynamiikan malli ja luvussa 2.2 esitellään verkostanalyysin soveltamista tieteen sisältöjen tutkimisessa.

Perinteinen käsitys tieteestä on rakentunut tiedon puumetaforalle, jossa puu jakautuu haaroihin, jotka jakautuvat tieteenaloiksi ja edelleen niiden erikoistumisalueiksi ja yliopistojen organisaatiot ovatkin pitkälti noudatelleet tätä mallia (Rafols, Porter, & Leydesdorff 2010). Yliopisto, eli ”tieto”, jakautuu tiedekuntiin, jotka jakautuvat laitoksiin ja edelleen

oppiaineisiin, joiden sisällä voi olla erikoistumislinjoja ja tiettyyn asiaan keskittyviä tutkimusryhmiä.

Muutaman viimeisen vuosikymmenen aikana episteemiset ja organisatoriset oletukset tieteen olemuksesta ovat kuitenkin päätyneet omanlaiseensa dissonanssiin suhteessa siihen, miksi tiede käsitetään (Rafols et al. 2010). Tieteestä on kokonaisuutena tullut monitieteisempää ja uusia avauksia on syntynyt tieteiden väliin, joista Rafols et al. (2010) nostavat esiin kognitiotieteen ja tietojenkäsittelytieteen, jotka eivät solahda perinteiseen tiedonpuun malliin. Samoin he nostavat esimerkiksi ”sosiaalisesti relevantin” tutkimuksen vaatimukset ja niihin pohjalta syntyneet missio-orientoituneet tutkimuksen keskittymät.⁷ Nämä tutkimuskeskittymät levittäytyvät heidän mukaansa perinteisten tieteenrajojen yli.

Näiden tutkimuskeskittymien sijoittaminen institutionaalisella tasolla pakottaa pohtimaan niiden sijaintia tieteen kentässä, kuten Rafols et al. (2010) toteavat. Tämä on totta myös kansallisella tasolla, kun ottaa huomioon uuden suomalaisen ihanteen, jossa suuret yksiköt ovat hyvästä ja esimerkiksi Helsingin yliopistossa asetetun reformiryhmän vuonna 2012 jätetyssä raportissa lähes kaikki tutkimusta harjoittavat erillislaitokset haluttiin sijoittaa jonkin tiedekunnan yhteyteen.⁸ Suurempien yksiköiden vaatimus tulee valtion korkeakoulujen rakenteellisen kehittämisen ohjelmasta, jossa yksikkökoon kasvattaminen on nostettu yhdeksi pääteemaksi.

Kielitieteilijöille muuttuva tiedemaisema on hyvinkin tuttu ja huomattu ilmiö, onhan asiaan kiinnittänyt huomiota jo Karlsson (2006:43-44) klassikkoteoksessaan *Yleinen kielitiede*, joka on varmasti kaikille kielitieteilijöille tuttu. Karlsson nostaa esiin 1900-luvun muutoksista

⁷ Rafols et alin (2010) esimerkkeinä sosiaalisesti relevantista tutkimuksesta ja niihin liittyvistä tutkimuskeskittymistä ovat mielenterveys- ja ilmastonmuutosteemaiset tutkimuskeskittymät.

⁸ Samainen reformiryhmä oli valmis sallimaan poikkeuksellisesti eriävät kandidaatin tutkintojen opintojen sisällöt, jos tutkintonimike on eri. Tämä osaltaan kertoo siitä, kuinka syvällä tiedonpuun käsitys on.

esimerkiksi tutkimuksen määrällisen kasvun ja tieteenalan pirstaloitumisen. Karlssonin mukaan ”viime vuosikymmeninä” itsenäistyneitä tieteenaloja on kymmeniä.

2.1 Korkeakoulupolitiikan neljä dynamiikkaa

Sanalla *politiikka* voidaan suomeksi tarkoittaa kahta asiaa: politiikan tekoa ja poliittisia prosesseja yleensä (*politics*) ja toisaalta näistä toimista syntyviä lopputuloksia eli lakeja, säännöksiä, ohjeita ja määräyksiä (*policy*). Tässä tutkielmassa molemmat ulottuvuudet ovat läsnä: Poliitiikat syntyvät, yleensä, poliittisen prosessin tuotteina.

Politiikan toimijoita ovat niin yksittäiset ihmiset kuin heidän edustamansa instituutiot ja erityisen kiinnostava tutkimuskohde on näiden toimijoiden välisen vuorovaikutuksen säännönmukaisuus, korkeakoulupolitiikan dynamiikka (Kauko, 2011:2). Kauko jatkaa kertomalla, että ”[s]äännönmukaisuus ei tarkoita samankaltaisuutta eikä pysyvyyttä vaan ajassa alati kehittyviä ja loputtomassa liikkeessä olevia vuorovaikutuksen kuvioita”.

Väitöskirjassaan Jaakko Kauko (2011) keskittyy makrotason kysymyksiin, tässä tutkielmassa tarkoituksena on Kaukon teoriataustaa soveltaen muodostaa makrotasoinen käsitys yhdestä suomalaisen korkeakoulupoliittisen järjestelmän osasta, kielitieteiden politiikasta.

Kauko tavoitteli väitöskirjassaan ymmärryksen rakentamista suomalaisen korkeakoulupoliittisen järjestelmän dynamiikasta. Tämän tutkielman tavoite on vastaavasti *rakentaa ymmärrystä kielitieteiden poliittisen järjestelmän dynamiikasta*. Yliopistojen tehtävistä ja rooleista ei vallitse täyttä konsensusta, mikä on omiaan luomaan otollisia toimintaikkunoita policy-yrittäjille, eli sellaisille toimijoille, jotka pyrkivät tarjoamaan omia suosikkiratkaisuitaan useiden ongelmien ratkaisuvaihtoehdoiksi.

Käsitykset myös muuttuvat ajassa. Dynamiikan eli säännönmukaisuuksien löytäminen vaatii historiallista perspektiiviä. (Kauko, 2011:3-4) Tämän tutkielman laajuudessa ei ole mahdollista sisällyttää merkitsevää

dokumenttiaineistoa, josta voitaisiin löytää erityisesti kielitieteisiin liittyvät koulutuspoliittiset dynamiikat, vaan aineistona on käytetty Suomen Akatemian Tieteen tila ja taso -raportteja, jotka laajoina kokonaiskatsauksina pystyvät tarjoamaan laajahkon kokonaiskuvan kielitieteen haasteista ja ratkaisuyrityksistä.

Suomalaisen korkeakoulupolitiikan ajalliseen jaksottamiseen on yhtä monta mallia kuin on tutkijoitakin. (Kauko 2011:246) Selvää kuitenkin on, että politiikoista on tullut aikaisempaa markkinavetoisempia ja että niitä argumentoidaan entistä enemmän taloudellisilla argumenteilla. Kehitys ei ole ainoastaan politiikkaan liittyvä, vaan kyseessä on laajemminkin suomalaisen yhteiskunnan läpäisevä diskursiivinen murros (ks. esim. Seck 2012: 302 - 304). Kaukon keräämissä uusimpien ajanjaksojen nimityksissä toistuvat tuloksellisuuteen ja kilpailuun liittyvät käsitykset, esimerkiksi Lampinen (2003:33-86) nimittää 1980-luvulla alkanutta korkeakoulupolitiikan kautta "tuloskeskeiseksi koulutuspolitiikaksi" ja Rinne (2010:100-101) "tulosohjauksen ja kilpailun doktriiniksi". Rinne täydentää määritelmää vielä neljännellä, vuodesta 2009 eteenpäin vaikuttaneella "uusliberaalin NPM:n doktriinilla". Lienee silti tarpeen huomata, että kaikki Kaukon esittelemät jaksotukset eivät kuitenkaan nimeä viimeistä tuloksellisuuden vaiheeksi.

Kauko (2011) löytää aineistostaan neljä suomalaisen korkeakoulupoliittisen järjestelmän politiikkajuonetta: Hallintopolitiikan kitkan, aluepolitiikan lukon, kansainvälisen vuorovaikutuksen konsensuaalisen vaikutteiden suodatuksen ja innovaatiopolitiikan vahvistumisen. Kauko sijoittaa ne nelikenttään käyttäen kahta eri dynamiikan teoreettista ulottuvuutta (Kauko 2011:183).

Taulukko 2. Suomalaisen korkeakoulupoliittisen järjestelmän dynamiikat neljässä poliittikkajuonteessa

	Muutokselle ristiriitainen poliittinen tilanne	Muutokselle suosiollinen poliittinen tilanne
Vakiintuneet toimintamahdollisuudet	Hallintopoliitiikan kitka poliittisten linjausten ja taloudellisten resurssien eriyttämisessä	Kansainvälisen vuorovaikutuksen konsensuaalinen vaikutteiden suodatus
Politisoituneet toimintamahdollisuudet	Aluepolitiikan lukko	Tutkimuspolitiikan uudistus: innovaatiopolitiikan vahvistuminen

Kaukon mukaan järjestelmän ensimmäinen dynamiikka on poliittinen tilanne, joka voi olla joko muutokselle suotuisa tai ristiriitainen. Poliitiikan muutos voi tapahtua vain sille suotuisana hetkenä. Sisäisesti korkeakoulupoliittista järjestelmää rajoittaa sen institutionaalinen rakenne. Kauko yhdistää omassa mallissaan korkeakoulupoliittisen järjestelmän kaksi tekijää, institutionaalisen rakenteen ja ulkoiset seikat, jotka yhdessä muodostavat ensimmäisen dynamiikan, joka on nelikentän pystysarakkeet. Silloin kun institutionaalinen rakenne ja ulkoiset tekijät tukevat toisiaan, on muutos mahdollista. (Kauko 2011:26–34)

Järjestelmän toinen dynamiikka muodostuu poliittisista toimintamahdollisuuksista. Poliittisessa järjestelmässä tapahtuva päätöksenteko ei ole suoraviivaista vaiheesta toiseen etenemistä, vaan jo ennen ongelmien esittämistä, on ilmassa ratkaisuita. (Kauko 2011:36) Keskeinen käsite kuvaamaan tällaisia ratkaisuita ilmaan heittäviä toimijoita on *policy-yrittäjä*. Policy-yrittäjä voi olla niin yksilö kuin instituutiokin, joka pyrkii ajamaan suosikkipoliittikkojaan ratkaisuihin ennen kuin ongelmatkaan ovat nousseet politiikan agendalle ja toisaalta nämä suosikkipoliitikot käyvät ratkaisuksi hyvin moninlaisiin ongelmiin. (Kauko 2011:35–36) Policy-yrittäjänä olisi helppo sortua suurmiesretoriikkaan, mutta policy-yrittäjät voivat olla myös instituutioita.

Dynamiikan toinen ulottuvuus on siis joko vakiintuneet tai politisoituneet toimintamahdollisuudet. Vakiintuneiden toimintamahdollisuuksien tilassa järjestelmän toiminta perustuu vakiintuneisiin ja kiistattomiin

mahdollisuuksiin. Vakiintuneessa tilassa policy-yrittäjät voivat perustaa toimintansa vanhoihin asetelmiin. Politisoituneiden toimintamahdollisuuksien tilassa policy-yrittäjän on mahdollista tarjota omia politiikkojaan uusina vaihtoehtoina vastaamaan uusiin mahdollisuuksiin, joiden hyödyntämisestä kiistellään. (Kauko 2011:38)

Kaukon rakentamassa teorettisessa mallissa on neljä erilaista dynamiikkaa: kitka- ja lukkodynamiiikka, konsensuaalinen muutosdynamiikka ja uudistusdynamiikka. Näitä vastaavat erityisesti suomalaiseseen kontekstiin liitetyt hallintopolitiikka, aluepolitiikka, innovaatiopolitiikan vahvistaminen ja kansainvälisten vaikutteiden suodattaminen. Esimerkiksi aluepolitiikan jotkin osa-alueet voisivat kuulua muihinkin dynamiikkoihin, joten kaikki aluepolitiikka ei suinkaan ole lukkodynamiiikkaa. Lukkodynamiiikalle olennaista on juuri se, että poliittinen tilanne on ristiriitainen ja toimintamahdollisuudet ovat politisoituneet.

Peilaan tutkielmassani Kaukon teorettista mallia Suomen Akatemian 2000-luvun Tieteen tila ja taso -raportteihin. Jokaisesta politiikkaprosessista on luonnollisesti löydettävissä erilaisia tarinoita ja kertomuksia. Esimerkiksi Mills (2007) löysi Floridan korkeakoulutus uudistuksesta kolme erilaista narratiivia, joten on oletettavaa, että tässäkin tutkimuksessa pystytään yhdellä aineistolla löytämään vain rajallinen määrä näkemyksiä erilaisista politiikoista. Mills käytti Kaukon tavoin haastattelu- ja dokumenttiaineistojen yhdistelmää tutkimuksessaan.

Aineistona ovat kielitieteen tutkimusraportit vuosilta 2000, 2003, 2009 ja 2012. Vuoden 2006 raportti keskittyi tutkimuksen vaikuttavuuden arviointiin, joten sitä ei ole huomioitu tässä yhteydessä. Myös raportin rakenne on vuosien saatossa muuttunut. Vuosien 2000⁹, 2003 ja 2009 raporteissa kielitieteitä käsitellään yhdessä muiden kulttuuri- ja

⁹ Suomen tieteen tila ja taso 2000 lyhennetään jatkossa TT00, Suomen tieteen tila ja taso 2003 on TT03, Suomen tieteen tila ja taso 2009 on TT09 ja Suomeen tieteen tila 2012 on TT12.

yhteiskuntatieteiden kanssa, vuoden 2012 raportissa kielitieteiden raportti on erikseen saatavilla. Vuoden 2000 raportti kuvaa luonnollisesti enemmän kielitieteiden tilaa ja tasoa 1990-luvun viimeisinä vuosina, mutta sitä voi käyttää lähtötilanteen kuvauksena. TT00:ssa kielitieteiden tarkastelu erikseen on melko vähäistä, sillä humanistis-yhteiskuntatieteellisiä tieteenaloja käsitellään siinä melko yhtenäisenä kokonaisuutena.

2.2 Verkostoanalyysi tieteensosiologisena metodina

Tutkielman toinen tavoite on käsitellä kielitieteen sisältöjä 2000-luvun Suomessa. Tutkielman tämä osa nojaakin samanlaiseen lähtökohtaan kuin Laukama (1999) omassa pro gradu -tutkielmassaan, sillä tarkoituksena on tutkia kielitieteellisten tutkimusten sisältöjä. Luku 3.2 alalukuineen käsittelee Suomessa julkaistavien tieteellisten aikakauslehtien ¹⁰ artikkelien asiasanoja ja niiden yhdessäesiintymisiä, jotka muodostavat verkostoja.

Kuten aiemminkin on todettu, eivät oppiaineet ole sama asia kuin tieteenala. Tieteenala on siis tarpeen määritellä muullakin tavalla kuin perinteisellä. Tiedekartat (*science maps*) syntyivät jo 1970-luvulla, ennen nykyisenkaltaisen tieteen olemuksen ja sen episteemisten ja organisatoristen oletusten välisen dissonanssin syntymää (Rafols et al., 2010). Tiedekarttojen metodiikka kehittyi edelleen verkostoanalyysin ja sen työkalujen kehittymisen myötä ja nykyään tieteen tutkiminen verkostoanalyysillä on valtavirtaa tietyillä aloilla. Suomalaisessa tutkimuksessa verkostoanalyysi on valtavirtaistunut melko myöhään eikä sitä esimerkiksi vuonna 1995 ollut sovellettu kovinkaan paljoa, mutta siitä on kuitenkin oltu kiinnostuneita (Johanson, Mattila, & Uusikylä, 1995).

Verkostoanalyysi on joukko erilaisia tutkimusmenetelmiä, joiden tavoitteena on koota ja hahmottaa sosiaalisia rakenteita ja niiden monimuotoisuutta (Johanson et al., 1995), mutta sitä on myös mahdollista

¹⁰ Tieteellisistä aikakauslehdistä käytetään tässä tutkielmassa rinnakkain myös nimitystä ”tiedejournaali” tai ”journaali”.

käyttää myös elottomien asioiden verkostojen tutkimukseen, kuten tässä tutkimuksessa. Vastaavanlaisia menetelmiä on Suomessa käytetty erityisesti tietojärjestelmätieteessä, jossa muun muassa Johanna Bragge on julkaissut vaihtelevien yhteistyökumppanien kanssa (esimerkiksi Bragge, Korhonen, Wallenius, & Wallenius, 2012; Bragge & Storgårds, 2007; Leone, Robinson, Bragge, & Somervuori, 2012; Sunikka & Bragge, 2012) personalisoinnin ja kustomoinnin tutkimuksesta ja hinnoittelun tutkimuksesta.

Bragge yhteistyökumppaneineen yhdistää verkostoanalyysiin muitakin metodeja ja esimerkiksi tekstiaineistojen tiedonlouhinta (*text-mining*) pystyy tuottamaan sellaista tietoa tutkimuksen luonteesta, mikä ei tämän tutkimuksen puitteissa ole mahdollista. Keskittyminen asiasanoihin tuottaa tiettyjä vääristymiä tuloksiin, jotka täytyy huomioida.

Tieteellisten artikkelien asiasanoihin liittyy joitakin ongelmia. Asiasanat on tuotu EBSCO:n alla toimivasta Modern Language Associationin aikakauslehtitietokannasta, jossa asiasanat ovat osittain MLA:n toimijoiden määrittelemiä ja osittain artikkelien kirjoittajien ja lehden toimituskunnan määrittelemiä. MLA:n tietokanta ei ole myöskään kaikenkattava ja osasta jouluaaleita ei olekaan olemassa kuin muutaman vuoden mittaiset arkistot. Tämä luonnollisesti heikentää tutkielman tulosten yleistettävyyttä. Lisäksi tieteelliset artikkelit eivät ole mitenkään kaikenkattava otos suomalaisesta kielitieteestä, sillä kuten muillakin humanistisilla aloilla, myös kielitieteessä monografiat muodostavat merkittävän osan julkaisuista (Husso, Karjalainen, & Parkkari 2000:150-1, Löppönen, Lehvo, Vaahtera, & Nuutinen 2009:141).

Ongelmana on myös käytettävien työkalujen asettamat vaatimukset. Jotta raakadatat pystytään saamaan verkostoja esille, on joitakin MLA:n antamia asiasanoja ollut tarpeen muokata. Esimerkiksi "relationship to language acquisition" -tyyliset moniosaiset nominilausekkeet on pilkottu niin, että "relationship to" -osuus on pudotettu pois. Näin toimimalla on luonnollisesti menetetty osa artikkelin sisällön kuvauksesta, mutta tämä

on ollut välttämätön osa aineiston käsittelyä, jotta se olisi käytettävissä metodin vaatimilla tavoilla. Muita vastaavia poistettuja olivat "application of", "compared to", "role of" ja "influence of". Näistä esimerkiksi "compared to" -osan poisjättäminen poistaa implisiittisen merkinnän vertailevasta näkökulmasta, mutta nähdäkseni tämä näkökulma tulee kuitenkin esiin yksittäisen artikkelin asiasanoista sen poistosta huolimatta.

Joitakin ongelmia muodostuu myös siitä, että verkostoja käsitellään yli kymmenen vuoden kokonaisuutena, jolloin ajallinen perspektiivi katoaa. Tästä syystä esimerkiksi lyhytkestoiset ja voimakkaat trendit saattavat ylikorostua aineistossa ja sen analyysissä, mutta koska tutkittava ajanjakso on kuitenkin näin lyhyt, ei riskiä voi pitää huolestuttavan suurena.

Verkostojen analyysi tässä tutkielmassa on makrotasoinen. Verkostoja analysoidaan yleisellä tasolla, tarkoittaen sitä, että analyysi painottuu klustereiden (*communities*) löytämiseen ja niiden tieteellisen sisällön tyypittelyyn. Mikrotasoisella analyysillä olisi mahdollista tutkia yksittäisten asiasanojen ominaisuuksia, mutta tässä yhteydessä se ei ole perusteltua, sillä osa aineistoista on niin pieniä ja osa taas niin suuria, että yksittäisen asiasanan kokonaismerkitys verkoston kannalta ei ole merkittävä. Toisaalta, kaikkein merkityksellisimmät asiasanat nousevat analyysiin mukaan myös makrotason analyysissä.

3 Kielitieteen politiikat ja tutkimuskohteet

Tutkielman tässä osassa esitellään aineistojen analyysit. Alaluvussa 3.1 esitellään neljän dynamiikan mallin mukainen analyysi Suomen Akatemian Tieteen tila ja taso -raporttien sisällöstä ja alaluvussa 3.2 esitellään tiedejournaalien asiasanojen verkostot.

3.1 Kielitieteen politiikan neljä dynamiikkaa

Tässä osassa tarkastellaan Kaukon esittämän mallin kautta, miten korkeakoulupolitiikan neljä dynamiikkaa esiintyvät Suomen Akatemian

Tieteen tila ja taso -raporteissa, erityisesti kielitieteiden tematiikkaan liitettynä.

3.1.1 Kielitieteiden hallintopoliittika

Hallintopoliittika on Kaukon (2011) mukaan kitkadynamiikan ilmentymä. Korkeakoulupoliittisessa järjestelmässä on perusristiriita, joka ei välttämättä ole toimijoillekaan helppo hahmotettava tai käsiteltävä. Valtioneuvosto valmistelee budjettinsa ja strategiansa erikseen, eivätkä nämä kaksi kohtaa kokonaisvaltaisesti sillä tavalla kuin niiden pitäisi, jotta muutos olisi mahdollinen.

Poliittisessa järjestelmässä ei voida käsitellä samanaikaisesti resursseja ja päämääriä (Kauko 2011:186), mistä syystä esimerkiksi tutkimus- ja innovaationeuvosto ei voi tehdä sitovia päätöksiä molemmista. Valtiovarainministeriö antaa budjettiesityksensä ja siitä myös päätetään sen pohjalta, sen sijaan, että tarkasteltaisiin tilannetta ja tavoitteita kokonaisvaltaisesti.

Kuten Kauko luonnehtii kitkadynamiikkaa, ei se ole toimijoillekaan välttämättä helppo hahmotettava. Tästä syystä ei ole mikään yllätys, että aineistosta ei ole löydettävissä huomioita hallintopoliittikkaa koskien. Aineiston ulkopuolelta, TT-raporttien yleisestä osasta, saattaa kuitenkin löytyä myös kitkadynamiikkaan liittyviä teemoja. Koska hallintopoliittika ei ole millekään tieteenalalle erityistä, ei ole odotettavaakaan, että aineistossa nousee esiin hallintopoliittisia teemoja.

Kitka on toisaalta kuvaava termi, sillä hallintopoliittikan erityispiirteet hidastavat ja vaikeuttavat työtä, mutta eivät estä politiikantekoa ja muutoksia. Byrokraattisen kankeuden voi nähdä suorastaan luontaisena osana päätöksentekojärjestelmää eikä siihen tarvitse siten edes kiinnittää huomiota.

3.1.2 Kielitieteiden aluepolitiikka

Lukkodynamiikassa järjestelmän tilanne on muutokselle ristiriitainen. Siinä toimintamahdollisuudet ovat politisoituneet, mutta järjestelmä ei

mahdollista toimintamahdollisuuksien hyödyntämistä. Tällaisessa tilanteessa uudistumisen ehtona on esimerkiksi järjestelmän instituutioiden uudistaminen tai otollisemman hetken odottaminen. (Kauko 2011:185–186) Korkeakoulujärjestelmän karsimiseen on kannustettu jo pitkään ja ehdottajina on ollut niin kansainvälisiä tahoja kuin opetus- ja kulttuuriministeriökin.

Kuten myös Kauko toteaa, suomalainen poliittinen järjestelmä perustuu alueelliseen edustukseen, kun jokaisen vaalipiirin edustus eduskunnassa on turvattu. Kielitieteitä voi opiskella lähes jokaisessa suomalaisessa yliopistossa, ainoastaan Lapin yliopisto, Lappeenrannan teknillinen yliopisto ja Tampereen teknillinen yliopisto eivät tarjoa mitään kielitieteellistä opetusta. Muista yliopisto-, yliopistokeskus- tai filiaalikaupungeista Kuopiossa, Mikkelissä, Porissa, Savonlinnassa, Seinäjoella, Kokkolassa ja Lahdessa ei ole kielitieteellistä opetusta. Mainituista kaupungeista Savonlinnassa on ollut käänöstieteen koulutusta, mutta se on siirretty vuonna 2009 Joensuuhun.

Suomalainen yliopistojärjestelmä on syntynyt pitkässä historiallisessa kehityskaaressa, jossa vaihtelevat ihanteet ovat johtaneet nykyiseen tilanteeseen, jossa yliopistoilla on niin filiaaleja kuin yliopistokeskuksiakin (Kauko 2011:185). Muuttuvia ihanteita on käsitelty aikaisemmin luvussa 1.6.

Esimerkiksi Suomen ensimmäisistä neljästä yliopistosta Helsingin yliopiston jälkeen perustettuja kehitettiin pienoiversioiksi HY:stä. Opetus- ja kulttuuriministeriön korkeakoulujen rakenteellisen kehittämisen hanke on vasta 2000-luvulla pyrkinyt rakentamaan korkeakouluille erilaisia profiileja (Kauko 2011:185). Varsinaiseen karsimiseen korkeakoulut eivät kuitenkaan ole vielä ryhtyneet.

Alueellisen edustuksen ihanne poliittisessa päätöksenteossa tekee poliitikoille vaikeaksi nousta policy-yrittäjiksi, kuten Kauko asian ilmaisee, ”aluepoliittisen itsemurhan pelossa”. Järjestelmä on ristiriidassa

kansainvälisten ihanteiden kanssa, mutta alueellisten etujen karsiminen on poliitikoille vaikeaa, ellei peräti mahdotonta.

Tältä pohjalta ei olekaan yllättävää, että aineistossa ei juuri aluepolitiikkaa käsitellä. Varhaisimmat raportit kyllä nostavat alueellisen vaikuttavuuden tärkeyden esiin, mutta mikään keskeinen huomio se ei kummassakaan ole. TT00:ssa alueellinen vaikuttavuus nousee esiin lähinnä kansallisella tasolla:

”Tutkimukseen perustuvaa tietoa halutaan ja osataan hyödyntää suomalaisen yhteiskunnan parhaaksi. --- Kansallisten tieteiden harjoittamisella on itseisarvonsa ja alojen tutkimustiedolla on lisäksi laajasti yhteiskunnallista vaikuttavuutta.” (TT00:144)

Samoin TT03:ssa korostuu lähinnä yleinen yhteiskunnallinen vaikuttavuus, mutta myös paikallistason vaikuttaminen on mukana:

”Tutkimuksen yhteiskunnallista vaikuttavuutta tarkasteltaessa on tärkeää korostaa, että tutkijoiden vaikuttavuus ei perustu vain sen tutkimustyön tuloksiin, jota he ovat itse toteuttaneet.” (TT03:239)

”--- yliopistolaitokselle tulleen uuden yhteiskunnallista ja alueellista palvelua korostavan tehtävän toteuttamiseen ---” (TT03:241)

TT09 ei käsittele kulttuuri- ja yhteiskuntatieteiden osiossa aluepolitiikkaa. TT12 suuntautuu aluepoliittisessa ajattelussa maakuntatasoa suuremmalle, lähialueetasolle ja erityisesti Venäjälle (TT12:4). Toisaalta, TT12 orientoituu yhteiskunnalliseen keskusteluun myös samalla yleisellä tasolla kuin aikaisemmat ja lisäksi nostaa ensimmäisenä esiin kielitieteen yhteiskunnallisen orientaation, esimerkiksi monikielisten yhteisöjen (s. 1) ja suomen kielen koulutukseen (s. 3) liittyen:

”Kielitieteellisessä tutkimuksessa yhteiskunnallinen vuorovaikutus on tärkeää. Kielitieteilijät orientoituvat yhteiskuntaan, ja tämä näkyy niin tutkimusaiheiden valinnassa, sovellutusten kehittämisessä kuin tiedon levittämisessä suurelle yleisölle.” (TT12:5)

On toki myös toimikuntien jäsenten edun mukaista¹¹ olla nostamatta esiin aluepoliittisesti arkoja aiheita, mutta toisaalta aluepolitiikka suuntautuu enemmän koulutus- kuin tiedepolitiikan alalle. Tiedepolitiikkaa pohtiva dokumentti ei ole välttämättä luontevin paikka nostaa esiin tiettyjen yliopistojen oppiaineiden lakkauttamista tai myöskään uusien oppiaineiden sijoittamista. Uusien tutkimusalojen oppiaineistuminen nostetaan kyllä esille (esim. TT00:221), mutta esimerkeiksi nostetuista naistutkimuksesta ja kognitiotieteestä ei oteta kantaa niiden sijoitusyliopistoista.

Koulutuspolitiikasta ja aluepolitiikasta on käyty keskustelua esimerkiksi Tampereen yliopiston logopedian oppiaineen tulevaisuudesta puhuttaessa. Logopedian tilannetta on käsitelty aikaisemmin luvussa 1.3.

3.1.3 Kielitieteiden kansainvälisten vaikutteiden suodattaminen

Kansainvälisten vaikutteiden suodattaminen on konsensuaalista muutosdynamiikkaa, jossa Kaukon (2011: 183–184) mukaan pyritään kansainvälisiä suhteita kansallisten päätösten legitimointiin ja toisaalta kansallisten ongelmien löytämiseen. Kantava ajatus kansainvälisessä vuorovaikutuksessa on ”hyvän tuominen Suomeen”. Vaikka kansainvälinen vuorovaikutus saattaa muuttaa suomalaista korkeakoulukenttää, ei tilanne ole poliittisesti ristiriitainen, vaan se nähdään yleisesti hyvänä asiana.

Vuoden 2000 raportissa kansainvälisyys on nostettu kolmanneksi yläotsikoksi. TT00:ssa keskeinen tavoite on ”nostaa Suomessa harjoitettavan tutkimuksen tavoite- ja laatutasoa sekä parantaa sen kansainvälistä näkyvyyttä ja arvostusta” (s. 144). Kansallisten tieteiden, eli tässä yhteydessä erityisesti suomen kielen, tutkimuksen erityistehtävä Suomessa on myös ansainnut maininnan (s. 144). Raportissa kansainvälisyyden edistymistä pidetään hyvänä ja TT00:n mukaan entistä suurempi osa jatko-opiskelijoista lähtee suorittamaan osan opinnoistaan ulkomailla (s. 146). TT00:n kehitysehdotuksissa on muun muassa

¹¹ Vrt. Aikaisempi ”aluepoliittinen itsemurha”.

muidenkin kuin englanninkielisten julkaisujen laskeminen kansainvälisiksi julkaisuiksi (s. 161).

Toisin kuin TT00:ssa, TT03:ssa on eksplisiittinen maininta kielitieteiden luontaisesta kansainvälisyydestä, samoin kuin niiden tason kansainvälisestä arvostuksesta (s. 230). Uhaksi TT03:ssa kuitenkin mainitaan englannin kielen ylivalta ja muiden kieliaineiden opiskelijarekrytoinnin haasteet (s.230). Fennistiikan kansallinen erityistehtävä on otettu mukaan myös TT03:een (s. 230–231), mutta muutoin fennistiikan ja vieraiden kielten tutkimusintressejä ei erotella. Vuonna 2003 oli jo nähtävissä kielitieteiden kyky vastata kansainvälistyvän yhteistyön tuomiin haasteisiin.

TT09:ssä kansainvälisyysnäkökulmasta nostetaan esille haaste saada suomalaiset kielitieteilijät yhtä näkyviksi kuin muut pohjoismaiset kollegansa (s. 141). Tällaisessa näkökulmassa on nähtävissä juuri Kaukon mainitsema dynamiikalle tyypillinen piirre etsiä ongelmia kotimaasta: Vaikka suomalaiset enenemässä määrin julkaisevat kansainvälisissä referee-julkaisuissa, julkaisevat muut enemmän.

Tieteen tila 2012 -raportissa kansainvälisyys on nostettu kahdessa eri yhteydessä otsikkotasolle: ”Tieteenalan kehitys ja kansainvälinen taso” ja ”Liikkuvuus ja verkostot”. Näistä ensimmäisessä erityisesti suomalainen diskurssintutkimus nostetaan kansainväliselle huipulle (s. 2). Kansainvälisistä nousevista tutkimusaloista nostetaan esille useita. Kansainvälistä liikkuvuutta TT12 pitää vähäisenä (s. 4), vaikka vielä TT00 kiitteli jatko-opiskelijoita heidän kansainvälistymiskäytöksestään (s. 146). Tästä voitaneen päätellä, että paineet kansainväliseen liikkuvuuteen ovat kasvaneet 2000-luvulla.

Vielä TT00:ssa kansainvälisyyteen suhtauduttiin kriittisemmin ja esimerkiksi kysyttiin lukuisia kysymyksiä siitä, mitä kansainvälisyydellä tarkoitetaan ja minkämaalaisista kansainvälisyys on:

"Tutkimuksen viimeaikainen kansainvälistymiskehitys ja panostus kansainvälisyyteen ja kansainväliseen tasoon herättää monia kysymyksiä. Mitä on tutkittu ja minkälaiset tulokset ovat herättäneet mielenkiintoa? Onko maininta angloamerikkalaisissa tilastoissa riittävää, ja millaiset tutkimusotteet ja tulokset hyväksytään julkaistaviksi? Minkälaisessa asemassa suomalaiset tutkijat ovat omissa kansainvälisissä tiedeyhteisöissään? Minkä 'maalaista' kansainvälisyys on?" (TT00:144)

Jos kansainvälisyys on ollut vuosituhaten vaihtuessa jonkin verran politisoitunutta, niin uudemmissa raporteista ei ole löydettävissä vastaavaa. Kansainvälistyminen esitetään niissä itsestään selvänä asiana ja ongelmaksi nostetaan vain se, miten pystytään paremmin kansainvälistymään. 1990-luvun päättyessä kielitieteiden kansainvälistymispolitiikka ei siis ole vielä täysin täyttänyt konsensuaalisen muutosdynamikan kriteereitä.

3.1.4 Kielitieteiden innovaatiopolitiikka

Kauko (2011) luonnehtii uudistusdynamikalla sellaista hetkeä, jossa toimintamahdollisuudet ovat politisoituneet ja poliittinen tilanne on muutokselle suotuisa. Kauko (2011:184) sijoittaa innovaatiopolitiikan koalitioon muun muassa Tekesin, työ- ja elinkeinoministeriön ja Elinkeinoelämän keskusliiton ja opetus- ja kulttuuriministeriön, monitieteiset yliopistot ja Suomen Akatemian taas perustutkimuskoalitioon. Kaukon mukaan perustutkimusta pyritään ensisijaisesti "turvaamaan", kun taas innovaatiopolitiikkaa politisoidaan ja pyritään kehittämään.

TT00 julistaa humanistisen ja yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen olemukseltaan perustutkimukseksi, jonka hyödyt eivät sen mukaan näy konkreettisina tuotteina tai sovelluksina (s. 135). Siitä huolimatta TT00 tunnistaa monitieteisen tutkimuksen lisääntymisen innovaatiojärjestelmän myötä ja tarkastelee kriittisesti tieteenalojen rajoja ylipäättään, mihin palataan myöhemmin esimerkiksi luvussa 2. Vuonna 2000 kognitiotiede oli vasta äskettäin syntynyt itsenäisenä tieteenalana. Monitieteisistä avauksista ja tutkimusalueista huolimatta TT00:ssa nähtiin humanistis-yhteiskuntatieteellisten alojen tarve lähinnä tekniikan, lääketieteen ja

luonnontieteiden innovaatioiden seurausten tulkitsijana (s. 140–141), ei niinkään omien innovaatioiden tuottajana.

Perus- ja soveltavan tutkimuksen välinen raja nähtiin TT00:ssa kuitenkin purettavissa olevana, mihin voitaisiin pyrkiä joko tieteen sisäisin tai tiedepoliittisin keinoin (s. 142). Tieteidenvälisen tutkimuksen kehittymisen edellytykseksi TT00:ssa asetettiin sekä hallintorakenteiden että rahoitusmallien joustavuus (s. 142). Sen julkaisun aikaan monikielinen kieliteknologian huippuyksikkö oli jo perustettu, mutta huippuyksikköä ei nostettu erityisesti esiin raportissa.

Kuten TT00:ssa, myös TT03:ssa innovaatiopolitiikkaa katsottiin ensisijaisesti monitieteisyyden kautta (s. 220–221), josta erityisesti esiin nostettiin korpuslingvistiikan kasvu (s. 230). Ehkä juuri sen vuoksi, että TT03:ssa kielitieteille on varattu oma osio, on siinä ollut mahdollista nostaa esiin kieliteknologinen tutkimus monitieteisenä avauksena. Muutoinkin TT03 ennustaa lähialojen välisen yhteistyön lisääntyvän (s. 220).

Yleisessä osassaan TT03 pitää monitieteistä tutkimusta juuri yhteiskunnan tarpeita varten kehittyneenä tutkimuksen muotona, eikä suinkaan kaupallisista tai taloudellisista näkökulmista relevanttina tutkimuksena. Monitieteisenkään tutkimuksen tarkoitus ei siis TT03:n ihanteiden mukaisesti ollut niinkään ratkaista ongelmia vaan analysoida niitä.

Kaukon havainto Suomen Akatemian sijoittamisesta perustutkimuksen koalitioon saa TT09:n kehittämisehdotuksista vahvaa tukea, sillä perustutkimuksen resursointia pidetään riittämättömänä sen merkityksestä huolimatta:

”Perustutkimuksen osalta yliopistot ovat selvästi aliresursoituja, ja niiden rahoitusta on vahvistettava.” (TT09:155)

Monitieteinen tutkimus esitetään ratkaisuna ensimmäistä kertaa myös liiketoiminnan kehittämiseksi. TT09:n tuottanut toimikunta haluaa erityisesti vaalia sivistysyliopistoa muuttuvassa tutkimusjärjestelmässä (s.

156). Tässä korostuu jälleen hyvin selkeästi Kaukon tekemä havainto Suomen Akatemian kuulumisesta perustutkimuksen koalitioon.

TT12 myös haikailee perinteisen sivistysyliopiston perään ja haluaa edelleen vaalia myös tieteen autonomiaa (s. 2). Asiakirjassa tunnistetaan myös edellisten vuosien tiedepolitiikan asiakirjoissa tapahtunut muutos:

”Viime vuosien tiedepolitiikan asiakirjoista tai strategioista ei kuitenkaan ole luettavissa sitä humanistisen tutkimuksen keskeistä ajatusta, jossa tieteen traditiolla on merkittävä asema.” (TT12:2)

Samoin kuin aineiston aikaisemmat raportit, myös TT12 näkee monitieteisyyden lisääntyneen, mutta toisaalta kielitieteiden nähdään uusimmassa raportissa olevan pohjimmiltaan yhteiskunnallisia (s. 5). Toisaalta, kielitieteiden monitieteisyys on nostettu esiin luontaisena osana tieteen olemusta jo vanhemmissakin raporteissa, joten monitieteisyys yhteiskunnan haasteisiin vastaajana ja kielitieteet yhteiskunnallisesti suuntautuneina eivät ole varsinaisesti ristiriidassa.

Lasten kielen- ja puheenkehityksen ongelmien nähdään TT12:ssa lisääntyneen ja näitä on TT12:n mukaan alettu tutkimaan aktiivisesti (s. 3). Uusimmassa raportissa tehdään kuitenkin aivan uusi avaus siitä, että kielitieteiden jatko-opiskelijoiden kytkeä Tekesin hallinnoimiin strategisen huippuosaamisen keskittymiin. Vaikka TT12:ssa nähdään yhteistyö erityisesti jatko-opiskelijoiden työelämävalmiuksien kehittämisenä (s. 3), on kyseessä kuitenkin selkeä muutos kohti innovaatiopoliittisempaa Suomen Akatemiaa.

Kuitenkin, TT12:n käsitellessä fonetiikan tulevaisuuden haasteita, nähdään fonetiikka nimenomaan perustutkimuksen tuottajana teknisten tieteiden signaalinkäsittelyn sovelluksille (s. 4). Soveltava kielitiede halutaan tuoda yhteen yleisen kielitieteen kanssa (s. 4–5), mikä osaltaan jatkaa kaikissa raporteissa esiintynyttä monitieteisyyden paradigmaa.

3.1.5 Yhteenvetoa kielitieteiden politiikan dynamiikoista

Käytetty aineisto koostuu työryhmien, joissa etabloituneet tieteentekijät arvioivat omaa alaansa, raporteista. Suomen Akatemia ei ole ottanut työryhmiin ulkopuolisia jäseniä tai rakentanut niitä esimerkiksi kolmikannaksi, jossa olisi edustus myös opiskelijoista ja valtiovallasta, vaan työryhmät koostuvat suurimmaksi osaksi eri yliopistojen professoreista. Tieteen tilaa siis arvioivat ihmiset, jotka ovat olleet vuosikymmenten ajan osa suomalaista tiedeyhteisöä.

Toisaalta, nämä ihmiset ovat myös niitä, jotka ovat saaneet tutkijakoulutuksensa aikana, jolloin yliopistot olivat erilaisia kuin 2000-luvulla, eikä menneiden ihanteiden perään haikailla pelkästään rivien välissä. Sivistysyliopiston koetaan olevan uhanalainen, ja toki onkin selvää, että yliopiston rooli yhteiskunnassa on määritelty uudelleen uuden yliopistolain myötä.

Kaukon neljästä dynamiikasta innovaatiopolitiikka ja kansainvälisten vaikutteiden suodattaminen, siis muutokselle suosiollisen poliittisen tilanteen dynamiikat, nousivat aineistosta huomattavasti vahvemmin esille kuin hallintopolitiikka ja aluepolitiikka, joissa poliittinen tilanne on muutokselle ristiriitainen. Tämä havainto tukee hyvin Kaukon mallia, sillä on oletettavaa, että kollegiaalinen työryhmä nostaa ennemmin esiin niitä asioita, joissa työryhmä pystyy löytämään yhteisymmärryksen.

Suomen Akatemian Tieteen tila ja taso -katsaukset eivät tee näkyväksi kaikkia mahdollisia eriäviä mielipiteitä. Mikäli aineistossa olisi esimerkiksi työryhmien sisäiseen käyttöönsä tuottamaa materiaalia, olisi mahdollista muodostaa laajempi käsitys esimerkiksi siitä, millaisia aluepoliittisia teemoja työryhmä on käsitellyt, jos niitä on käsitelty ollenkaan.

Kaikki neljä työryhmää nostivat innovaatiopolitiikan uudet avaukset esiin lähinnä monitieteisyyden muodossa. On kuitenkin huomattava, että tavat, jolla monitieteisyydestä on puhuttu, ovat muuttuneet vuosien aikana. 2000-luvun alussa monitieteisyyttä kehitettiin institutionaalisin keinoin, perustamalla uusia professuureja, opintokokonaisuuksia ja

tutkimusyksiköitä. Tuoreemmissa raporteissa monitieteisyyttä halutaan rakentaa yhteistyön kautta, hallintorakenteiden sijaan. Tämä onkin mielenkiintoinen diskursiivinen muutos rakenteista toimintaan.

3.2 Tiedejournalien asiasanojen verkostoista

Tässä luvussa kuvataan Suomessa julkaistavien kielitieteellisten tiedejournalien asiasanojen yhdessäesiintymisiä verkostanalyysin keinoin. Tässä yhteydessä on huomioitu vain Suomessa julkaistavat referee-arvioidut aikakausjulkaisut. Aineistoon on myös valikoitu vain sellaiset julkaisut, jotka sisältävät pääasiassa kielitieteellisiä artikkeleita; tämän vuoksi Suomen Itämaisen Seuran julkaisema *Studia Orientalia* ei ole mukana tässä aineistossa, samoin kuin Suomen Keltologisen seuran *Studia Celtica Fennica*. Samoin Venäjän ja Itä-Euroopan tutkimuksen seuran *Idäntutkimus* käsittelee ajoittain kielitieteellisiä aiheita.

Myös rajaus ”Suomessa julkaistavat” ei ole ongelmaton. Suomessa työskentelevät tutkijat julkaisevat myös kansainvälisissä julkaisuissa ja toisaalta suomalaisissa julkaisuissa julkaistaan myös muualla kuin Suomessa työskentelevien tutkijoiden tekstejä. Useat suomalaiset journalit ovat kyllä suomenkielisiä, mutta hyvin monessa on mahdollista julkaista myös muilla kielillä. Suomalaisten julkaisuiden voidaan kuitenkin olettaa tavoittavan valtaosa suomalaisista tutkijoista ja siten suomalaisten julkaisuiden profiilit vaikuttavat siihen, miten tutkijat näkevät tieteenalansa.

Esimerkiksi slaavilaisiin kieliin erikoistunutta aikakausjulkaisua ei Suomessa ole. Tämä muodostaa ongelman tämän tutkimuksen puitteissa, sillä slaavilaisten kielten tutkimus jää auttamatta aliedustetuiksi. Tämä on syytä huomioida verkostoja tulkittaessa.

Artikkelien asiasanat ovat aina yksittäisten ihmisten tulkintoja artikkelien sisällöstä. Tästä syystä on syytä muistaa, että ulkopuolisen kirjastoammattilaisen tulkinta aiheesta saattaa olla erilainen kuin tutkijan itsensä. Asiasanojen keskinäistä vertailukelpoisuutta on tavoiteltu käyttämällä vain yhden kirjastotietokannan asiasanoja. Tämä kuitenkin

johtaa siihen, että ne suomalaiset julkaisut, joita ei ole indeksoitu valitsemaani tietokantaan, eivät pääse mukaan aineistoon. Joidenkin journalien kohdalla tarkoittaa sitä, että aineiston ajallinen jänne on hyvin lyhyt ja joitakin aikakauslehtiä ei indeksoida ollenkaan.

Valmiiden asiasanojen käyttäminen on ongelmistaan huolimatta perusteltu ratkaisu. Näin toimimalla tutkijan omalla tietämyksellä ei ole merkitystä ja toisaalta asiasanat ja niiden taustalla olevat määrittelyt ovat yhdenmukaisia. Käytettäessä itsemäärittelyyn perustuvia asiasanoja, kuten myöhemmin tutkittaessa tutkijoiden itselleen antamia määritelmiä, syntyy ongelma siitä, että tutkijat eivät määrittele itseään suhteessa muiden määritelmiin. Yksi tutkija saattaa määritellä tutkimuksensa kattokäsitteellä sosiolingvistiikan tutkijaksi ja toinen luettelee useita sosiolingvistiikan osa-alueita. Näiden kahden tutkijan tutkimusten välille ei synny kuitenkaan sellaista yhteyttä, jonka verkostanalyysi tunnistaisi.

Valitsin tutkimuksessa käytettäväksi kirjastotietokannaksi Modern Language Associationin tietokannan. MLA:n tietokannassa on kattava määrä myös suomalaisia aikakausjulkaisuita indeksoituna ja tietokannasta saadaan tiedot sellaisessa muodossa, jossa niitä on mahdollista käsitellä edelleen. Artikkelien asiasanoihin on tehty jonkinlaista jälkikäteistä toimitustyötä, jotta niitä voisi hyödyntää paremmin. Tässä vaiheessa asiasanoista poistettiin sellaisia lisämääritteitä kuten "relationship to", "role of" ja muita vastaavia, jotta asiasanat olisivat yhdenmukaisempia. Joissain tapauksissa yksi asiasana oli tarpeen jakaa kahtia, esimerkiksi alkuperäinen "role of linguistic terminology in teaching" muutettiin muotoon "linguistic terminology" ja "teaching". MLA:n alkuperäisiä asiasanoja ei ole käännetty kuvaajissa, mutta niissä olevat välilyönnit on korvattu alaviivoilla, sillä käytetty verkostotyökalu ei pystynyt käsittelemään välilyönnejä sisältäviä asiasanoja.

Seuraavaksi asiasanaketjut muutettiin vierusmatriiseiksi (*adjacency matrix*) tätä tarkoitusta varten kirjoitetulla Python-ohjelmakoodilla. Vierusmatriisissa kaikki asiasanat, eli noodit, ovat otsikoina sekä

sarakkeissa että riveissä, ja kunkin kahden asiasanan risteyskohdassa on numero, joka kertoo, kuinka monta kertaa nämä kaksi asiasanaa esiintyvät yhdessä.

Vierusmatriisit tuotiin Gephi-nimiseen verkostotyökaluun, jossa kunkin julkaisun matriiseista piirrettiin verkostokuvaaja. Klusterien tunnistamisessa ja värittämisessä käytettiin Gephin omia algoritmeja. Ne asiasanat, joilla oli kaikkein vähiten yhteyksiä, poistettiin lopullisesta kuvaajasta. Analyysi perustuu näiden algoritmien tuottamiin klustereihin (*community*) ja tiettyjen yhteyksien vahvuuksiin.

MLA:n tietokannassa ei ole indeksoituna AFinLAN vuosikirjaa, Applesia, Studies in Variation, Contacts and Change in Englishia, Suomalais-ugrilaisen seuran vuosikirjaa eikä Folkmålsstudieria, joten nämä, periaatteessa aineiston rajaukseen profiililtaan sopivat julkaisut, jäävät pois aineistosta. Näistä Folkmålsstudier ja Suomalais-ugrilaisen seuran vuosikirja ovat ainoat julkaisufoorumien tasolle 2 sijoitetut julkaisut. Tässä luvussa tekstissä esiintyvät asiasanat kursivoidaan ja leipätekstissä esiintyvät asiasanat myös suomennetaan.

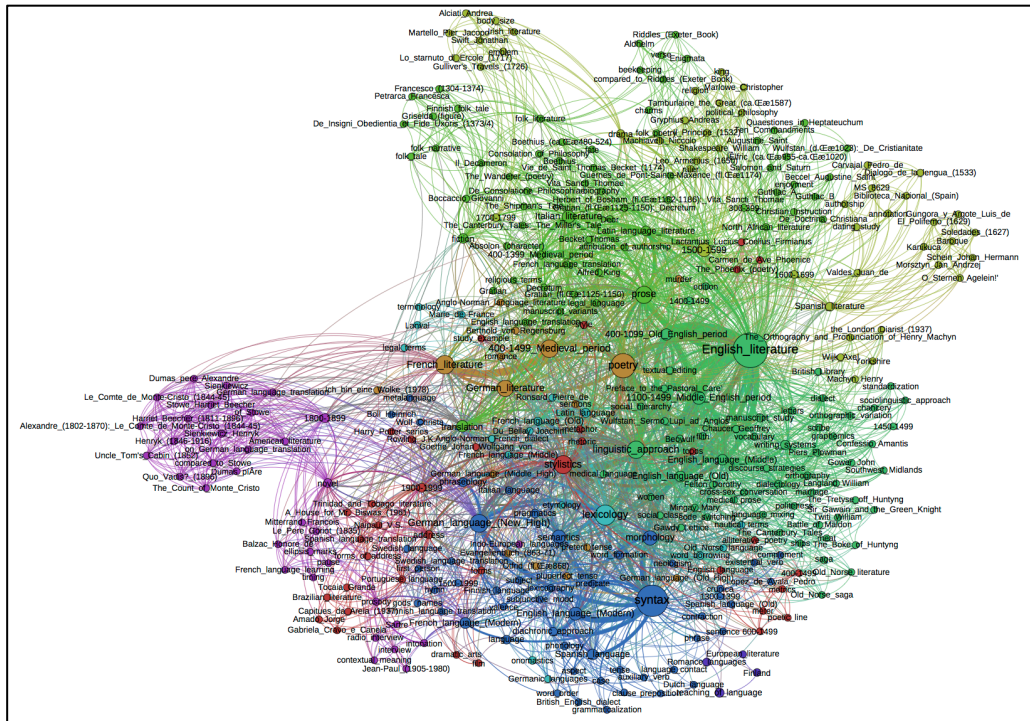
Asiasanaklusterit nimetään lehden nimen ja käsittelyjärjestyksen mukaan. Kunkin verkostokuvaajan alapuolella on taulukko, jossa luetellaan julkaisun klusterit. Taulukossa on myös kunkin klusterin väri kuvaajassa ja lyhyt luonnehdinta siitä, miten klusterin asiasanat liittyvät toisiinsa temaattisesti. Värit ja kuvaukset on tehty kunkin julkaisun sisäisistä lähtökohdista, joten esimerkiksi samaa väriä saatetaan eri julkaisujen yhteydessä nimittää eri nimellä.

3.2.1 Neuphilologische Mitteilungen

Neuphilologische Mitteilungen on yli satavuotias, neljä kertaa vuodessa ilmestyvä, Uusfilologisen yhdistyksen julkaisu. Uusfilologinen yhdistys syntyi ”uusien kielten” tutkimusta tukemaan, vastapainona klassiselle filologialle. Yhdistyksen painopisteenä on romaanisten kielten sekä englannin ja saksan kielten tutkimus. NPM on Julkaisufigoosumien tasolla 2 ja

sen aineisto koostuu 326 artikkelista, jotka on julkaistu vuosien 2000 ja 2011 välisenä aikana.

NPM:n aineisto on valtava ja verkostokuvaajasta onkin poistettu sellaiset asiasanat, joiden degree-arvo on pienempi kuin 15. Toisin kuin myöhemmin käsiteltävässä Sananjalassa, on NPM:n verkostokuvaaja hyvin vaikealukuinen johtuen aineiston suuresta yhteyksien määrästä. Suuren aineiston ansiosta NPM:n tieteellistä profiilista voidaan kuitenkin tehdä parempia yleistyksiä kuin monesta muusta tutkielmassa käsiteltävästä julkaisusta.

Kuva 1. Neuphilologische Mitteilungenin asiasanojen verkostot.

Taulukko 3. NPM:n klusterit

Lyhenne	Tutkimusala	Väri
NPM1	englantilainen filologia	mintunvihreä
NPM2	keskiaikainen proosa	kirkkaanvihreä
NPM3	keskiaikainen runous	vaaleanruskea
NPM4	1500–1700-lukujen kirjallisuus	oliivinvihreä
NPM5	1800-luvun kirjallisuus	purppura
NPM6	1900-luvun kirjallisuus	punainen
NPM7	nykykielten tutkimus	keskisininen
NPM8	kielihistoria	vaaleansininen
NPM9	didaktiikka	violetti

Suurin klusteri NPM:ssä muodostuu *englantilaisen kirjallisuuden* ympärille. Vaikka NPM1 sisältää lukuisia teosten nimiä, kuten *Beowulf*, *Preface to the Pastoral Care* ja *The Tretyse of Huntyng*, kuuluvat samaan klusteriin myös kielitieteen perusilmiöt, kuten *murre*, *koodinvaihto* ja *sanasto*. Kielen- ja kirjallisuudentutkimus ei NPM:ssä julkaistun englantiin liittyvän tutkimuksen puitteissa ole kovinkaan tarkkarajaista ja vastaa tällaisena esimerkiksi useiden yliopistojen filologiaoppiaineen profiilia.

Toinen kirjallisuudentutkimuksen ympärille rakentuva klusteri koostuu esimerkiksi *proosasta*, *italialaisesta kirjallisuudesta* ja *latinankielisestä kirjallisuudesta*. Esimerkiksi *italialaisen kirjallisuuden* tutkimus on NPM:ssä nähtävästi painottunut keskiajan kirjallisuuteen. NPM2 on kuitenkin levittäytynyt laajalle kuvaajassa eikä ole suinkaan yhtenä ryppäänä kuvaajassa, toisin kuin esimerkiksi vastinparinsa NPM3, joka on joitain yksittäisiä asiasanoja lukuun ottamatta melko tiivis. *Runous*, *ranskalainen kirjallisuus* ja *saksalainen kirjallisuus* muodostavat NPM3:n rungon ja erityisesti *keskiajan* ja *ranskalaisen kirjallisuuden* välinen suhde on vahva. Vastaavan vahvuisia yhteyksiä ovat myös NPM1:ssä *Beowulf*in yhteydet sekä *vanhan englannin aikaan* että *englantilaiseen kirjallisuuteen*. Vaikka *ranskalainen kirjallisuus* liittyy kaikkein voimakkaimmin *keskiaikaan*, on sillä myös runsaasti yhteyksiä 1800-luvun kirjallisuuteen. Uudempaa kirjallisuutta ei kuitenkaan ole välttämättä MLA:ssa valittu jaksottaa yhtä ahkerasti vuosisataan, joten *ranskalaisen kirjallisuuden* yhteys esimerkiksi *1800-lukuun* jää heikommaksi.

Seuraava klusteri jakautuu kuvaajassa selkeästi kolmen eri vuosisadan ryppäisiin. Ryppäät kuitenkin muodostavat yhden klusterin. NPM4:ään kuuluu muun muassa *espanjalainen kirjallisuus*, *William Shakespeare* ja *Gulliverin matkat*.

Omat klusterit on myös 1800- ja 1900-lukujen kirjallisuuksille. Erityisesti 1800-luvun ranskalainen kirjallisuus muodostaa selkeästi erottuvan oman ryppäänsä. *Romaani* liittyy vahvasti molempiin klustereihin ja molemmissa

klustereissa on myös kielitieteellisiä asiasanoja. NPM5:ssä on *indo-eurooppalaiset kielet, prosodia, ranskan oppiminen* ja niin edelleen, sekä NPM6:ssä yleisimpänä asiasanana *stilistiikka*, jonka lisäksi esimerkkeinä *portugalin kieli ja puhuttelu*.

Kielitieteeseen liittyy selvästi kaksi klusteria sekä yksi pieni kirjallisuuden ja kielenopettamisen yhdistävä klusteri. NPM7 pitää sisällään kielitieteen tutut peruskäsitteet *syntaksin, semantiikan ja morfologian*. Siihen liittyvät myös *nykysaksa, -ranska, ja -englanti* ja *italian ja espanjan kielet*. Nykykielten tutkimus on eriytynyt omaksi klusterikseen, sillä NPM8, eli *leksilogian* klusteri koostuu esimerkiksi muinaiskielistä, *etymologiasta* ja *sanaston lainaamisesta*.

NPM:ssä esiintyvä kielentutkimus on mahdollista jakaa klustereiden mukaan kahteen eri teemaan: Nykykielten ja kielihistorian tutkimukseen. Näistä kielihistoria jakautuu vielä englannin ja muiden kielten kielihistorian tutkimukseen. Tämän saattaa selittää esimerkiksi se, että romaaniset kielet käsitetään julkaisussa enemmän yhdeksi kokonaisuudeksi kuin saksa ja englanti. Kuten aikaisemmin on mainittu, NPM:ää julkaisevan yhdistyksen painopisteenä on romaanisten kielten sekä saksan ja englannin kielten tutkimus.

NPM:n profiilista myös nähtävissä Suomen kielitieteellisten virkojen rakenne (ks. Leino 2008), englanti suurimpana aineena muodostaa oman kokonaisuutensa ja muut ryhmittyvät enemmänkin temaattisesti. NPM1:ssä toiseksi yleisin asiasana onkin *kielitieteellinen lähestymistapa* ja kyseinen klusteri vastaakin melko hyvin nykyistä käsitystä filologiasta oppiaineen nimenä, jossa yhdistyvät niin kirjallisuus kuin kielentutkimus.

Myös suuri aineisto muokkaa tuloksia. Hyvin marginaalisetkin yhdessäesiintymät joidenkin asiasanojen välillä saattavat muuttaa verkostokuvaajaa sellaiseksi, että niiden välillä näyttää olevan jotenkin erityisen vahva suhde. Tämä suhde ei välttämättä ole sellainen, jonka esimerkiksi aktiivisesti toimivat kielentutkijat tunnistaisivat valtavirran

tutkimukseksi, mutta on mahdollista, että tällaisia tapauksia nousee silti esiin.

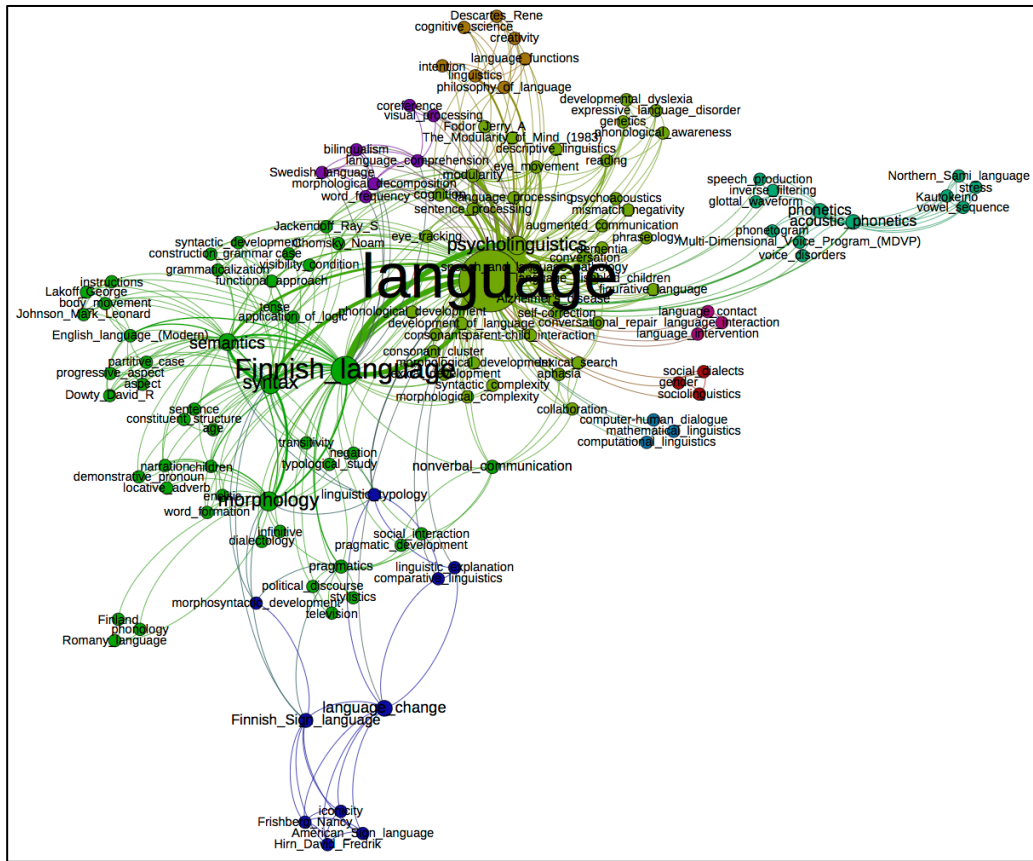
NPM on kielen- ja kirjallisuudentutkimusta yhdistävä julkaisu, jossa kirjallisuudentutkimus korostuu omina klustereinaan selkeämmin kuin kielentutkimus. Kielitiedettä tehdään sekä diakronisesta että synkronisesta näkökulmasta. Aineistossa ovat edustettuna kaikki julkaisun profiiliin kuuluvat kieliryhmät: englanti, saksa ja romaaniset kielet.

3.2.2 Puhe ja kieli

Puhe ja kieli on Puheen ja kielen tutkimuksen yhdistys ry:n julkaisema joulukuun lehti, joka oman määritelmänsä mukaan julkaisee ”tutkimusta kielen, puheen, äänen viestinnän ja vuorovaikutuksen aloilta”. Puhe ja kieli on sijoitettu Julkaisufoorumin tasolle 1 ja lehden aineisto koostuu 58 vuosina 2002–2006 julkaistusta artikkelista.

Aineiston pienuuden vuoksi yksittäiset, suuresta linjasta poikkeavat, artikkelit erottuvat omina klustereinaan. Yleisin asiasana on *kieli*, jonka ympärille muodostuu suurin klusteri, johon kuuluvat mm. *psykolingvistiikka* ja useita yksilön kielen kehitykseen ja kielenkäsittelyyn liittyviä asiasanoja. Klusteriin kuuluu myös afasiaan, dysleksiaan ja kielen kompleksisuuteen liittyviä asiasanoja. Klusteri koostuu pääasiassa sellaisista asiasanoista, jotka kuvaavat kielestä riippumatonta psykolingvistista tutkimusta. Sekä *psykolingvistiikan* että *suomen kielen ja kielen* välillä on vahvat yhteydet, joten aineiston perusteella voitaneen olettaa, että useissa artikkeleissa suomen kieli toimii tapausesimerkkinä, mihin toki vaikuttaa myös julkaisun suomenkielisyys.

PjK1 tukee hyvin TT12:n näkemystä siitä, että lasten puheen- ja kielenomaksumisen ongelmista tehty tutkimus on lisääntynyt. Samaisessa klusterissa on myös hyvin selkeästi esillä kielitieteiden monitieteisyys ja yhteydet naapuritieteisiin.

Kuva 2. Puhe ja kieli -lehden asiasanojen verkostot.

Taulukko 4. PjK:n klusterit

Lyhenne	Tutkimusala	Väri
PjK1	psykolingvistiikka	oliivinvihreä
PjK2	yleinen kielitiede	kirkkaanvihreä
PjK3	fonetiikka	mintunvihreä
PjK4	muu kielentutkimus	tummansininen

Toisen klusterin yleisin asiasana on *suomen kieli*, mutta kolme seuraavaksi eniten esiintynyttä klusterin sisällä ovat *morfologia*, *syntaksi* ja *semantiikka*. Siinä missä ensimmäinen klusteri voi olla syytä nimetä psykolingvistiikan klusteriksi, lienee syytä nimetä toinen klusteri yleisen kielitieteen klusteriksi. Klusterissa esiintyy *suomen kielen* lisäksi *nykyenglanti* ja *romanikieli*. Lisäksi klusteriin kuuluu lukuisia yleisen kielitieteen teoreetikkoja, kuten *George Lakoff*, *Noam Chomsky* ja *Ray S. Jackendoff*.

Puhe ja kieli -lehden kolmas klusteri rakentuu *fonetiikan* ja *akustisen fonetiikan* ympärille. Klusterissa on esimerkiksi *pohjoissaame*, koska tarkasteltavan ajanjakson aikana Puhe ja kieli -lehdessä on julkaistu yksi pohjoissaamen Kautokeinin murteen painoa käsittelevä artikkeli. Kyseessä on todennäköisesti lähinnä aineiston pienuuden tuomasta vääristymästä eikä ole syytä olettaa, että Puhe ja Kielessä julkaistavat saamen kieliä käsittelevät artikkelit olisivat kaikki fonetiikan alaan kuuluvia.

Myös PjK3, kuten myös PjK1 ja PjK2, liittyy vahvasti *kieleen*, joten voi olla melko turvallista sanoa, että Puhe ja kieli on enemmän yleisen kielitieteen kuin minkään tietyn kielen tutkimuksen lehti. *Suomen kielen* korostuminen aineistossa todennäköisesti johtuu siitä, lehti on suomenkielinen, eikä niinkään tietoisesta identiteettityöstä.

Neljäs klusteri koostuu sekä viittomakieliin että komparatiiviseen kielentutkimukseen ja kielitypologiaan liittyvistä asiasanoista. Yleisimmät asiasanat klusterissa *suomalainen viittomakieli* ja *kielenmuutos*. Klusteri muodostuu vain muutaman artikkelin asiasanoista eikä se siksi muodosta mitään selkeää, kielitieteen erikoisalan nimellä kuvattavaa kokonaisuutta. Toisenlaisella aineistolla PjK4 saattaisi eriytyä selkeämmin omaksi tai sulautua esimerkiksi PjK2-klusteriin, johon useat PjK4:n asiasanat jo valmiiksi liittyvät.

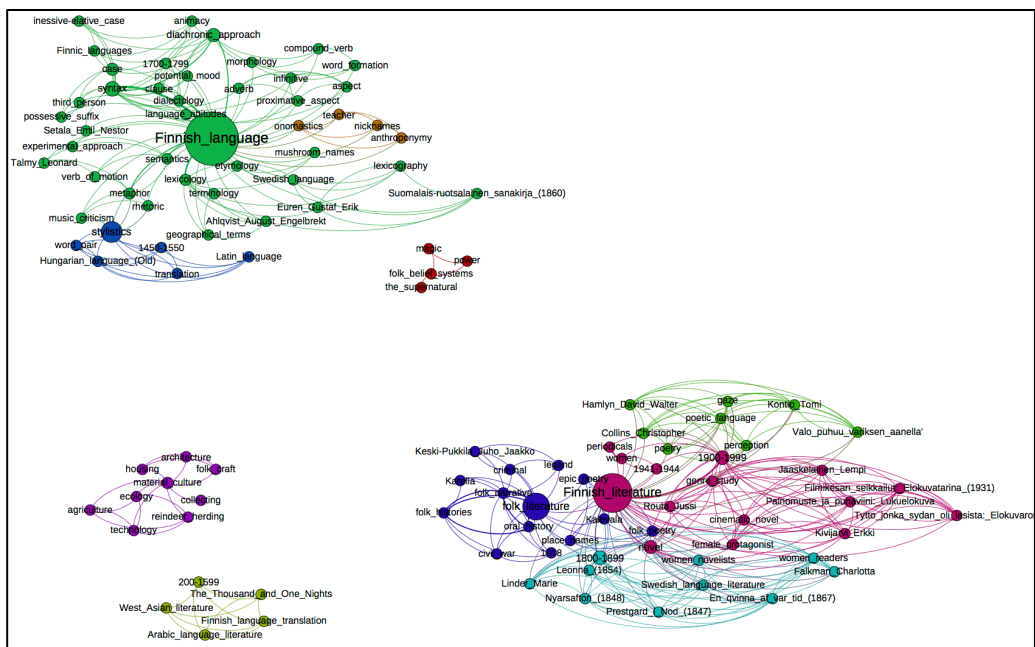
Neljän suurimman klusterin lisäksi aineistossa on viisi pienempää klusteria, jotka kukin koostuvat yhden artikkelin asiasanoista. Näitä klustereita ei siksi ole syytä ottaa tarkempaan käsittelyyn, koska ne ovat tulleet omiksi klustereikseen vain aineiston pienuuden vuoksi.

PjK:n klusterit ovat kaikki kielentutkimuksen ydinalueilta ja niissä on edustettuna niin fonetiikka kuin yleislingvistinenkin tutkimus. PjK on melko puhtaasti kielentutkimuksellinen julkaisu, ja nimenomaan kielestä riippumattomasti profiloitunut sellainen. Yllättävää on kuitenkin, että vaikka julkaisun oma profilointi ottaa mukaan myös

viestinnätutkimuksen, ei varsinaista viestintänäkökulmaa ole nähtävissä asiasanojen klustereissa.

3.2.3 Sananjalka

Sananjalka on Turussa majaansa pitävän Suomen kielen seuran julkaisema lehti, joka on Julkaisuforumilla sijoitettu tasolle 2. Seuran toimialaan kuuluu suomen kielen ja suomalaisen kirjallisuuden lisäksi koko joukko kulttuurintutkimuksen aloja, kuten folkloristiikka, kansatiede ja arkeologia. Sananjalan aineisto koostuu 29 artikkelista, jotka on julkaistu vuosina 2000–2004.

Kuva 3. Sananjalan asiasanojen verkostot.

Taulukko 5. SJ:n klusterit

Lyhenne	Tutkimusala	Väri
SJ1	suomen kieli	mintunvihreä
SJ2	stilistiikka	keskisininen
SJ3	nimistöntutkimus	keltaruskea
SJ4	uskontotiede	punainen
SJ5	arkeologia	violetti
SJ6	käännöstiede	sinapinkeltainen
SJ7	suomenkielinen nykyproosa	purppura
SJ8	runous	kirkkaanvihreä
SJ9	ruotsinkielinen kirjallisuus	vaaleansininen
SJ10	folkloristiikka	laivastonsininen

Sananjalan asiasanojen verkostokuvaaja on ainutlaatuinen tämän tutkimuksen kuvaajien joukossa ja lehden monialaisuus näkyy erittäin selkeästi siinä. Asiasanat muodostavat kaksi suurta klusteriryhmää, minkä lisäksi kuvaajassa on kolme yksinäistä klusteria. Näiden viiden "saaren" välillä ei ole mitään yhteyttä. Tästä syystä voitaneen sanoa, että vaikka Sananjalan profiili on erittäin monitieteinen, ei tarkasteltavassa aineistossa esiteltävä tutkimus ole kovinkaan poikkitieteellistä.

Ei ole yllättävää, että Sananjalan ensimmäinen klusteri rakentuu *suomen kielen* ympärille. Seuraavaksi yleisimmät asiasanat klusterin sisällä ovat *diakroninen lähestymistapa* ja *syntaksi*. Näin pientä aineistoa käsitellessä on mahdotonta sanoa tarkemmin, millaista suomen kielen tutkimusta Sananjalassa esitellään. Asiasanat pitävät sisällään niin oppihistoriaan, pragmatiikkaan kuin formaaliin kielitieteeseen liittyviä ilmiöitä. Suuremmalla aineistolla nämä olisivat voineet eriytyä esimerkiksi omiksi klustereikseen. Toinen klusteri rakentuu *stilistiikan* ympärille, joka on kielentutkimuksen "saaren" toiseksi yleisin asiasana. Muita asiasanoja SJ2:ssa ovat *latina*, *sanapari* ja *muinaisunkari*.

Kielentutkimuksen kolmas klusteri koostuu yhdestä suomalaisten opettajien lempinimiä tutkivasta artikkelista. SJ3:sta on mahdotonta vetää johtopäätöksiä siitä, onko Sananjalan nimistöntutkimus nimenomaan henkilönimiin keskittyvää vai jotain muuta., kun taas myöhemmin Virittäjän nimistöntutkimuksen profiilista pystytään päättelemään sen profiilia.

Yksittäisistä klusterisaarista SJ4 ja SJ6 koostuvat vain yhdestä artikkelista. On oikeastaan pelkkää sattumaa, että SJ6 on oma saarensa eikä osa esimerkiksi SJ1:tä: SJ6:een kuuluu *suomenkielinen käännös* ja SJ1:een *käännös*. Toisaalta, SJ6:een kuuluvat myös *arabiankielinen kirjallisuus* ja *länsiaasialainen kirjallisuus*, jolloin toisenlaisella asiasanoituksella artikkeli olisi voinut liittyä myös kirjallisuudentutkimuksen saareen.

SJ5 koostuu muun muassa *arkkitehtuurista, ekologiasta, poronkasvatuksesta* ja *maanviljelyksestä*. Tarkempi analyysi klusterin sisällöstä ja tieteellisestä profiilista ei kuitenkaan kuulu tähän tutkielmaan.

Toinen suurista klusterisaarista koostuu neljästä kirjallisuudentutkimukseen liittyvästä klusterista. *Suomalainen kirjallisuus* on asiansanoista yleisin ja muodostaa ensimmäisen klusterin ytimen. SJ7 koostuu lukuisista kirjailijoista ja kirjoista, kuten *Erkki Kivijärvi, Jussi Routa* ja *Tyttö, jonka sydän oli lasista: Elokuvaromaani*.

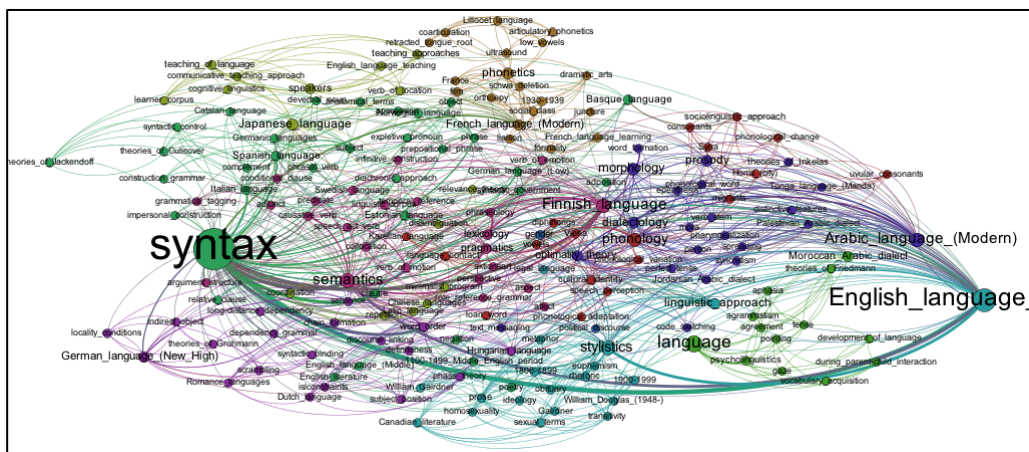
Muut kirjallisuudentutkimuksen klusterit muodostavat myös perusteltavissa olevia kokonaisuuksia, mutta nekin muodostuvat vain yksittäisistä artikkeleista, joten kovin pitkälle meneviä johtopäätöksiä niistä ei voi tehdä.

Sananjalan aineisto on tämän tutkielman pienin ja sen vuoksi siihen vaikuttaa erityisen voimakkaasti sattuma. Eri vuosilta kerätty yhtä suuri aineisto voisi tuottaa aivan erilaiset klusterit ja toisaalta, yhden vuoden journalin artikkelien lisääminen voisi muuttaa tasapainoa vähintään yhtä paljon. Sananjalan pieni aineisto tekee myös näkyväksi aineiston muut ongelmat: Asiasanatkin ovat aina ihmisen tekemää tulkintaa artikkelin sisällöstä ja niiden käytössä on luonnollista vaihtelua.

Sananjalassa siis tutkitaan toisaalta suomen kieltä ja kirjallisuutta, toisaalta kulttuuritieteitä. Laajasta tieteellisestä profiilista huolimatta eri tieteenalat eivät kuitenkaan aineiston artikkeleissa keskustelee keskenään, vaan klusterit seuraavat melko hienosti perinteistä oppiainejakoa.

3.2.4 SKY Journal of Linguistics

SKY Journal of Linguistics on Suomen Kielitieteellisen yhdistyksen julkaisema aikakauslehti, joka sijoittuu julkaisufoorumien tasolle 1. Lehden aineisto koostuu 96 artikkelista, jotka on julkaistu vuosina 2003-2011.

Kuva 4. SKY Journal of Linguisticsin asiansanojen verkostot.

Taulukko 6. SKY:n klusterit

Lyhenne	Tutkimusala	Väri
SKY1	syntaksi	mintunvihreä
SKY2	semantiikka	viininpunainen
SKY3	saksan kieli	purppura
SKY4	englannin kieli	turkoosi
SKY5	psykolingvistiikka	kirkkaanvihreä
SKY6	arabian kieli	violetti
SKY7	fonologia	punainen
SKY8	fonetiikka	ruskea
SKY9	didaktiikka	oliivinvihreä

Yleisimmin esiintyvä asiansana on myös SKY:ssä *syntaksi*, jonka ympärille ensimmäinen klusteri rakentuu. SKY1:een kuuluvat niin syntaksintutkimuksen peruskäsitteet *subjekti*, *komplementti* ja *relatiivilause* kuin lukuisia kielioppiteorioita, esimerkiksi *konstruktiokielioppi*, ja toisaalta myös tiettyjen henkilöiden teorioita, joista esimerkkinä *Jackendoff*. Ehkä juuri *syntaksin* ylivoimaisen yleisyyden ja aineiston verrattain pienen koon vuoksi SKY1 ei muodosta temaattisesti puhdasta kokonaisuutta, vaan siihen kuuluvat myös *keskienglanti*, *englantilainen kirjallisuus* ja *anatominen sanasto*. Syntaksi on niin hallitsevan suuri, että moni harvinainen asiansana liittyy SKY1:een vain sattuman vuoksi.

Hieman vastaavanlainen sattuman tuoma efekti näkyy toisessa klusterissa, johon kuuluvat toisaalta *suomen kieli*, *semantiikka* ja *pragmatiikka*, mutta

myös *predikaatti*, *adjunkti* ja *argumenttirakenne*, siis asiasanoja, jotka olisi helppoa intuitiivisesti sijoittaa SKY1:n alle. SKY2 sijaitsee ikään kuin SKY1:n sisällä, joten erilaisella aineistolla näiden kahden klusterin rajat piirtyisivät varmasti erilaisiksi.

Kolmannessa klusterissa on myös perinteisesti syntaksiin liitettyjä asiasanoja, kuten *subjektin paikka* ja *sanajärjestys*. Myös SKY3 sijaitsee SKY1:n vieressä ja näiden kahden klusterin noodeilla on runsaasti keskinäisiä yhteyksiä, esimerkiksi *syntaksin* ja *sanajärjestyksen* välillä SKY:n aineiston vahvimpia.

Englannin kieli on toiseksi yleisin asiasana. SKY:n aineistossa englantia on SKY:ssä tutkittu monesta näkökulmasta tarkasteluajankohtana ja englannin kanssa samaan klusteriin on mahtunut kirjallisuudentutkimusta, *stilistiikka* ja *transitiivisuus*.

SKY4:n kainalossa on psykolingvistiikkaa sisältävä klusteri, jossa on mukana esimerkiksi *agrammatismi*, *sanaston omaksuminen* ja *lapsen kielen kehittyminen*. SKY5:een kuuluu kuitenkin myös *marokonarabia*, vaikka *arabian kieli* on vieressä sijaitsevan klusterin yleisin asiasana. Myös SKY:n psykolingvistiikan klusterissa on havaittavissa monitieteisen puheen- ja kielenomaksumisen haasteiden tutkimuksen asiasanoja.

SKY6:ssa, *marokonarabian* puuttumisesta huolimatta, on toisaalta paljon fonologiaa, kuten *mora*, *optimaalisuusteoria* ja *prosodia* ja toisaalta myös muita osa-alueita, kuten *morfologia* ja *dialektologia*. Esimerkiksi *fonologia* ei kuitenkaan kuulu SKY6:een, vaan sen seassa olevaan SKY7, johon kuuluu *diftongien*, *fonologisen variaation* ja *uvulaaristen konsonanttien* lisäksi sociolingvistiseen näkökulmaan liittyviä asiasanoja, esimerkiksi *sociolingvistinen näkökulma* ja *kulttuuri-identiteetti*.

Selkeähkö klusteri sen sijaan muodostuu *fonetiikan* ympärille. Klusteriin on sijoittunut esimerkiksi *koartikulaatio*, *artikulatorinen fonetiikka* ja *ultraääni*. Toisaalta klusterissa on myös sociolingvistista näkökulmaa, esimerkiksi *sosiaalisen luokan* ja *muodollisuuden* muodossa sekä

fonologinen ilmiö *schwan kato*. *Nykyranska* on myös SKY8:ssa, mutta sen ja *fonetiikan* välillä ei ole yhteyttä.

SKY:n viimeinen klusteri on kielenopetuksen, -oppimisen ja Itä-Aasian kielten klusteri. Klusteriin sisältyy *englannin kielen opettaminen, kielen opettaminen, oppijan korpus* ja *kommunikatiivinen kieltenopetus*. SKY9:stä on sijoittunut kauemmas *kiinalaiset kielet* ja *latinan kieli*. Niiden suhde muuhun klusteriin ei ole yhtä tiivis kuin muiden, mutta ne kuitenkin sijoittuvat lähinnä SKY9:ään.

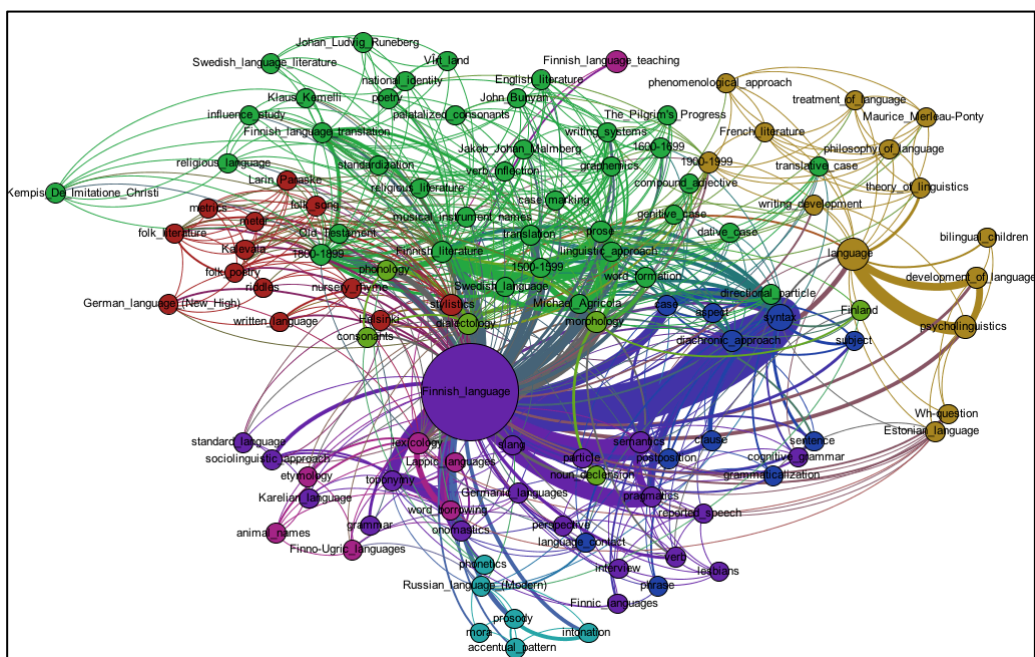
Siitä huolimatta, että SKY on yleislingvistiksi profiloitunut julkaisu, ei isoa osaa sen asiasanojen klustereista pysty nimeämään muutoin kuin yhden niissä esiintyvän kielen avulla. Psykologvistiikka ja syntaksi nousevat ydinaloiksi myös SKY:ssä ja erityisesti englannin kielen tutkimus on iso osa julkaisun profiilia, ja SKY onkin ehkä aavistuksen anglosentrinen. SKY on toisaalta kansainvälisesti suuntautunut, lähinnä englanninkielisiä artikkeleita julkaiseva, joten englannin nouseminen yleiseksi asiasanaksi ei välttämättä olen sen suurempi poliittinen kysymys kuin mitä suomen kielen nouseminen keskeiseksi PjK:ssa on.

3.2.5 Virittäjä

Virittäjä on suomalaisen kielitieteen suurimpia ja tärkeimpiä aikakauslehtiä. Julkaisufoorumin alkuperäisessä arvioissa, vuonna 2011, Virittäjä oli yksi viidestä tasolle 2 sijoitetusta suomenkielisestä aikakausjulkaisusta ja ainoa kielitieteen alan julkaisu listalla. Muita kielitieteellisiä aikakausjulkaisuita nostettiin tasolle 2 vasta useiden suomalaisten tieteellisten seurojen yhteydenoton jälkeen. Julkaisufoorumin määritelmällä Virittäjä on kuitenkin Suomen arvostetuimpia tieteellisiä julkaisuita.

Virittäjän asiasana-aineisto koostuu lehdessä vuosina 2000–12 julkaistusta 196 artikkelista. Näinä vuosina julkaistiin muutama teemanumero, esimerkiksi kieli-ideologioiden tutkimuksesta vuonna 2012 ja puhutun kielen tutkimuksesta vuonna 2005. Teemanumerot muokkaavat aineistoa jonkin verran näihin suuntiin painottuvaksi, mutta vaikutus ei kuitenkaan

ole merkittävä – onhan kyse kuitenkin myös kielitieteen trendeistä julkaisuhetkellä.

Kuva 5. Virittäjän asiasanojen verkostot

Taulukko 7. Virittäjän klusterit

Lyhenne	Tutkimusala	Väri
Vi1	suomen kieli	violetti
Vi2	etymologia	purppura
Vi3	fonetiikka	vaaleansininen
Vi4	syntaksi	sininen
Vi5	yleinen kielitiede	ruskea
Vi6	historiallinen kielentutkimus	vihreä
Vi7	folkloristiikka	punainen
Vi8	muu kielentutkimus	oliivinvihreä
Vi9	S2	viininpunainen

Virittäjän ylivoimaisesti yleisin asiasana on *suomen kieli*, jonka ympärille muodostuvaan klusteriin kuuluu muun muassa *nimistöntutkimus*, jolla on erityisen vahva yhteys *paikannimistön* kanssa. Sikäli voidaan sanoa, että tarkastellulla ajanjaksolla Virittäjän nimistöntutkimus on keskittynyt nimenomaan paikannimistöön eikä esimerkiksi kaupalliseen nimistöön tai henkilöiden nimiin. Muita merkittäviä asiasanoja Vi1:ssä ovat *semantiikka*, *pragmatiikka* ja *kognitiivinen kielioppi*.

Vi1:n vieressä on *etymologian* klusteri, johon kuuluu esimerkiksi *saamelaiskielet* ja *sanaston lainaaminen*. Hieman sivummalla on *fonetiikan* klusteri, johon on sijoittunut esimerkiksi *venäjän kieli* ja *mora*. Virittäjän vahvin yhteys on *suomen kielen* ja *syntaksin* välillä. *Syntaksin* ympärille rakentuva klusteri, Vi14 ei kuitenkaan ole kovinkaan suuri, osin juuri sen vuoksi, että *suomen kieli* on niin hallitsevan suuri asiasana aineistossa. *Suomen kielen* yhteydet *semantiikkaan*, *morfologiaan* ja *pragmatiikkaan* ovat myös vahvoja, mutta yhteys *syntaksiin* on todella vahva. *Suomen kielen* ja *fonologian* välinen yhteys on heikoin suhde *suomen kielen* ja jonkin kielitieteen perusosa-alueen kanssa. Virittäjässä julkaistava *suomen kielen* tutkimus on kuitenkin useimmiten syntaksiin liittyvää tutkimusta.

Kuvaajan oikeassa laidassa on klusteri, Vi5, johon kuuluu suurimpana asiasanana *kieli*, jonka lisäksi siihen liittyy *psykolingvistiikka* ja toisaalta yleisempi *kielitieteen teoria* ja *kielifilosofia*. Erityisesti *kielen* ja *psykolingvistiikan* välillä on vahva yhteys ja muut klusterin asiasanat ovat vähemmän yleisiä. Vi5:een kuuluu *ranskalaisen kirjallisuuden* lisäksi siis sellaisia asiasanoja, jotka eivät ole kiinteästi sidoksissa minkään tietyn kielen tutkimukseen.

Vi1:n yläpuolelle sijoittuu historiallisen kielentutkimuksen klusteri. Asiasanoihin kuuluu muun muassa 1900-lukua edeltävät vuosisata-asiasanat, kansallissankareita kuten *Mikael Agricola* ja *Johan Ludvig Runeberg* sekä kielen ja kansan historiaan liittyviä muita asiasanoja, kuten *standardisaatio*, *uskonnollinen kirjallisuus* ja *kansallisidentiteetti*. Suurin osa klusterin asiasanoista on kuitenkin kielentutkimukseen liittyviä, joten aineiston perusteella voidaan olettaa, että kyseessä on nimenomaan kansallisten reliikkien kielitieteellinen tutkimus, onhan klusterissa myös *kielitieteellinen lähestymistapa*. Näistä erityisesti *standardisaatio* liittyy kieli-ideologioihin, joista Virittäjä on julkaissut erikoisnumeron tarkasteluajalla.

Vi6:n vieressä onkin erilainen näkökulma kansanperinteeseen ja klusterissa on esimerkiksi *kansanlaulut*, *kehtolaulut* ja *metriikka*. Myös

näillä asiasanoilla on toki yhteyksiä Vi6:een, mutta ne muodostavat silti oman klusterinsa. Kielentutkimukseen selvemmin liittyvät *stilistiikka* ja *kirjoitettu kieli* sijoittuvat myös Vi7:ään.

Seitsemän varsinaisen klusterin lisäksi kuvaajassa on kaksi pienempää klusteria, joista Vi9 vain yhden asiasanan kokoinen. Vi9:n pieni koko kuvaajassa johtuu siitä, että kuvaajan asiasanoista kaikkein pienimmät on siivottu pois, mutta tästäkin on pääteltävissä, että Virittäjässä esiteltävä suomen kielen opettamisen tutkimus ei ole kovinkaan suuri osa-alue lehden sisällöstä eikä se ole kovin tiukasti yhteyksissä muihin Virittäjän painoalueisiin. Tämä tilanne saattaa tulevaisuudessa muuttua, kun S2-ala nousee entistä tärkeämmäksi.

Vi8 taas koostuu *dialektologiasta*, *konsonanteista*, *fonologiasta*, *morfologiasta* ja *nominintaivutuksesta*. Nämä viisi asiasanaa muodostavat oman klusterinsa mahdollisesti vain siksi, että ne voivat liittyä hyvin laajaan joukkoon erilaisia tutkimusaiheita ja siksi mikään rajatumpi aihe ei vedä niitä omaan klusteriinsa. Ne ovat siis oma klusterinsa siksi, että niiden yhteisin tekijä on toisensa: Ne esiintyvät usein yhdessä ja muut asiasanat, jotka esiintyvät niiden kanssa, esiintyvät useammin joidenkin muiden asiasanojen kanssa. Koska kyseiset viisi asiasanaa ovat hyvin geneerisiä, on tämä helppo uskoa.

Virittäjä on, odotuksenmukaisesti, suomen kielen tutkimuksen julkaisu. Suomen kieli ja sen yhteys syntaksiin muodostavat Virittäjässä esiteltävän tutkimuksen selkärangan. Folkloristiikan klusteria lukuun ottamatta Virittäjän teemat ovat kielitieteen ydinalueilta. Virittäjän erikoisuus, esimerkiksi verrattuna Sananjalkaan, on S2-tutkimuksen eriytyminen omaksi klusterikseen. Sananjalan aineisto on toki varhaisemmilta vuosilta, kun Virittäjän aineisto ulottuu tarkasteluajan loppuun, joten jos S2-tutkimus on tullut muotiin vasta verrattain äskettäin, ei tätä voine pitää merkittävänä linjaerona. Virittäjässä tutkitaan laaja-alaisesti suomen kieltä ja muita kieliä vähemmässä määrin.

3.2.6 Tiedejournalien verkostojen yhteenvetoa

Intuitiivisesti aineiston viittä eri aikakausjulkaisua voi pitää profiileiltaan hyvin erilaisina. Kaikkien julkaisujen yleisimmissä asiansanoissa kuitenkin toistuvat hyvin samanlaiset teemat. Yllättävää ei ole, että suomen kielen tutkimusta julkaistaan jokaisessa aineiston julkaisussa, kahta viidestä julkaisee suomen kielen tutkimukseen erikoistuneet tieteelliset seurat ja Puhe ja kieli on suomenkielinen. Vaikka SKY Journal of Linguistics on suuntautunut kansainvälisemmin kuin suomenkieliset julkaisut, on suomen kieli yleisimpiä tutkimuksen kohteita myös siinä. Neuphilologische Mitteilungenin suomea käsittelevät artikkelit eivät myöskään ole yksittäistapauksia.

Taulukko 8. Suomalaisen tiedejournalien klusterit tieteenaloittain

Lyhenne	Tutkimusala	Tieteenala
NPM9	didaktiikka	kasvatustieteet
SKY9		
SKY1	syntaksi	kielitieteet
Vi4		
SJ1	suomen kieli	
Vi1		
PjK3	fonetiikka	
SKY8		
Vi3		
PjK1	psykolingvistiikka	
SKY3		
NPM8	kielihistoria	
Vi6		
PjK2	yleinen kielitiede	
Vi5		
SJ2	stilistiikka	
NPM7	nykykielten tutkimus	
SJ3	nimistöntutkimus	
SKY2	semantiikka	
SKY3	saksan kieli	
SKY4	englannin kieli	
SKY6	arabian kieli	
SKY7	fonologia	
Vi2	etymologia	
PjK4	muu kielentutkimus	
Vi8		
SJ6	käännöstiede	
Vi9	S2	
NPM1	englantilainen filologia	kieli- ja kirjallisuustieteet

NPM2	keskiaikainen proosa	kirjallisuustiede
NPM3	keskiaikainen runous	
NPM4	1500–1700-lukujen kirjallisuus	
NPM5	1800-luvun kirjallisuus	
NPM6	1900-luvun kirjallisuus	
SJ7	suomenkielinen nykyproosa	
SJ8	runous	
SJ9	ruotsinkielinen kirjallisuus	
SJ4	uskontotiede	
SJ5	arkeologia	
SJ10	folkloristiikka	
Vi7		

Taulukosta 8 on helppo huomata, että siitä huolimatta, että kirjallisuus- ja kulttuuritieteiden klustereita esiintyi runsaasti aineistossa, on aineistonvalinta osunut jokseenkin oikeaan kohtaan ja kielitieteellisiä klustereita on aineistossa enemmän kuin muiden tieteenalojen klustereita yhteensä. Suuria yllätyksiä eivät ole myöskään muiden kuin kielitieteellisten klustereiden julkaisijat, onhan Sananjalka jo lähtökohtaisesti muunkin kuin kielentutkimuksen julkaisu ja NPM on perustettu tukemaan nimenomaan uusia filologia-aineita, joissa perustutkinto-opiskelijoilla on sekä kielitieteellisiä että kirjallisuustieteellisiä sisältöjä ja tutkijat erikoistuvat tällä spektrillä.

Kuten taulukosta 8 voi huomata, on fonetiikka ainoa, joka nousi kolmessa julkaisussa niin keskeiseen asemaan, että sen ympärille rakentui oma klusteri. Toisaalta, yksi julkaisuista on puhetieteisiin erikoistunut Puhe ja kieli ja Virittäjän fonetiikkaklusteri ei ole erityisen merkittävä kooltaan. Tästä ei siis suinkaan voi päätellä, että suomalainen fonetiikan tutkimus voisi jotenkin erityisen hyvin siitä huolimatta, että esimerkiksi TT12 nostaa erityiseksi huoleksi juuri fonetiikan tutkimusedellytysten turvaamisen.

Yleisen kielitieteen klustereilla PjK:ssa ja Virittäjässä ei oikeastaan ole kovinkaan paljoa yhteistä sisältöä: Vi5 käsittelee sekä psykolingvistiikkaa että kielifilosofiaa ja PjK2 taas pitää sisällään kielitieteen perusosasia ja klusterin yleisin asiaana on suomen kieli. Onkin tärkeää huomata, että

klusterin tutkimusalat pyrkivät kuvaamaan niihin kuuluvaa tutkimusta julkaisun sisäisistä lähtökohdista käsin. Vaikka PjK:lla, SJ:llä ja NPM:llä ei ole omaa syntaksiklusteria, ei se tarkoita, että niissä ei julkaistaisi syntaksin tutkimusta.

Syntaksi nousee aineistossa toistuvasti esiin yhtenä yleisimmistä asiasanoista. Syitä siihen, miksi juuri syntaksi nousee esimerkiksi semantiikkaa tai morfologiaa yleisemmäksi tutkimuksen kohteeksi, ei ole mahdollista sanoa tämän aineiston perusteella. On kuitenkin selvää, että myös niiden kirjastoammattilaisten, jotka ovat tehneet aineiston asiasanoitukset, käsitykset kielitieteestä ja tutkimuksen sisällöstä vaikuttavat aineiston koostumukseen. On keskeistä huomata, että tuntematta näitä ihmisiä tai heidän käyttämiään metodejaan tarkemmin, ei voida tietää, millä perusteilla artikkeleille annetaan asiasanat. Tästä syystä on tarpeen huomata, että käytetty aineisto ei välttämättä kuvaa artikkeleita parhaalla mahdollisella tavalla ja esimerkiksi näiden artikkelien kirjoittajat olisivat voineet itse määritellä tutkimuskohteensa eri tavalla.

On mielenkiintoista, että Tieteen tila ja taso -raporttien esiin nostama kielitieteilijöiden yhteiskunnallinen orientaatio ei juuri nouse esiin aineiston verkostoissa. Kieli-ideologioiden tutkimus ja tietyt puheen- ja kielenomaksumisen ongelmat ovat luonteeltaan yhteiskuntaa hyödyttäviä, mutta esimerkiksi kielipolitiikka tai kielikoulutuspolitiikka eivät nouse aineistosta esiin.

Muut TT-raporttien esiin nostamat teemat, kuten fennistiikan erityinen kansallinen tehtävä, fonetiikan ja psykolingvistiikan vahva asema ja sekä yleisen kielitieteen vahvistuminen, nousevat toisaalta myös tiedejournaalien asiasanojen verkostoissa esiin. Toisaalta, klustereita nimitasolla tarkastellessa jää helposti huomaamatta, että aineistoon päätyneet journalit vastaavat profiililtaan TT:ssa kuvattua nykymuotia. Mikäli aineistossa olisi mukana muutkin kriteerit täyttävät tiedejulkaisut, voisi kokonaiskuva näyttää erilaiselta.

Koska tutkimuksen koko asiasana-aineisto on haettu yhdestä tietokannasta, on kuitenkin pystytty säilyttämään aineiston sisäinen vertailtavuus. On oletettavaa, että artikkeleiden asiasanat on laadittu yhtenevien ohjeiden mukaan lehdestä ja arvioijasta riippumatta. Mikäli aineistoa olisi täydennetty esimerkiksi Puhe ja kieli -lehden ja Sananjalan osalta, olisi kattavamman aineiston hintana ollut asiasanojen vertailukelpoisuuden kärsiminen. Tästä syystä erityisesti näiden kahden julkaisun tulosten yleistettävyydessä on erityisiä rajoitteita.

Asiasanoituksia olisi mahdollista korvata tai täydentää käyttämällä tekstinlouhintatyökaluja, mutta tälle ei valitettavasti ole tämän tutkielman puitteissa mahdollista varata osiota. Tekstinlouhinnalla olisi toisaalta mahdollista pyrkiä kohti objektiivisempaa käsitystä siitä, mitä artikkeleissa käsitellään, mutta tilanteessa, jossa jo artikkelien tuominen analysoitavaksi on haasteellista, on selkeämpää keskittyä sellaiseen aineistoon, jonka tuottaminen käsiteltäväksi ei vaadi merkittäviä panostuksia tutkijalta.

Julkaisuista selkein profiili 2000-luvulla vaikuttaa tämän tutkielman perusteella olleen Puhe ja kielellä. Toisaalta, sen aineisto on hyvin pieni, joten tilanne on saattanut esimerkiksi aineiston otannan jälkeen muuttua radikaalistikin. Myös Sananjalka toteuttaa juuri sitä, mitä lupaa, ja julkaisee monilta tieteenaloilta, mutta Sananjalan tutkimusalat ovat aineistossa poikkeuksellisen kaukana toisistaan. Onkin mielenkiintoista, että kielen- ja kirjallisuudentutkimukset yhdistävä julkaisu ei ole tarkasteltavana ajanjaksona julkaissut artikkeleita, joissa olisi esimerkiksi tutkittu kaunokirjallisuutta kielitieteen keinoin, kuten esimerkiksi Neuphilologische Mitteilungen on tehnyt.

4 Johtopäätökset

Tämän tutkielman tarkoituksena on ollut luoda yleiskuva suomalaisesta kielitieteestä ja sen toimintaympäristöstä 2000-luvulla ja tähän tarkoitukseen on pyritty kartoittamalla Suomessa julkaistavan tieteellisen

tutkimuksen sisältöjä ja profiilia ja analysoimalla Suomen Akatemian Tieteen tila ja taso -raportteja. Verkostoanalyysi on tieteellisen tutkimuksen sisältöjen tutkimukseen erittäin hyvin soveltuva metodi ja sitä on aikaisemmin käytetty onnistuneesti tutkimuksen profilointiin. Tässä tutkielmassa käytetty aineisto ei kuitenkaan ole yksinään ihanteellinen kattavaan ja yleistettävissä olevaan analyysiin. Koska Tieteen tila ja taso -raportteja luettiin valtakunnan politiikan tasolle kehityksen teorian kautta, aiheutuu tästä luonnollisesti se, että kaikki teorian mukaiset oletukset eivät toteudu.

Kaukon kehittämä neljän dynamiikan malli ei siis sovellu ihanteellisesti suomalaisen korkeakoulupoliittisen järjestelmän yhden osan tarkasteluun. Malli on kehitetty järjestelmätasolle ja ainakaan sellaisenaan se ei ole käytettävissä pienempien osien tarkasteluun. Mallin muutokselle suosiollisen poliittisen tilanteen dynamiikkojen löytyminen aineistosta kuitenkin tukee tehtyä teoriavalintaa. Se, miksi innovaatiopolitiikan nousu ja kansainvälisten vaikutteiden suodattaminen kuitenkin esiintyvät aineistossa on mielenkiintoinen kysymys, jota ei kuitenkaan ole tässä yhteydessä mahdollista kartoittaa sen tarkemmin.

Tutkielmassa käytetty tieteellisen julkaisujen aineisto on vinoutunut, sillä joidenkin julkaisujen aineisto koostuu vain muutamasta vuodesta, mikä johtaa sattuman osuuden kohtuuttomaan nousuun. Asiasana-aineisto on myös aina yksilöiden tulkintaa artikkelien sisällöstä, joten sen rinnalla olisi todennäköisesti perusteltua käyttää myös jotain toista aineistoa. Erityisesti tekstinlouhinta voisi tarjota mielenkiintoisia uusia näkökulmia artikkelien sisältöihin. Mielenkiintoisia puolia voisi avata myös julkaistujen artikkelien lähteiden tutkiminen, erityisesti monitieteisyyden näkökulmasta. Näin voitaisiin esimerkiksi selvittää, kuinka paljon tutkijat viittaavat täysin toisien tieteenalojen kuin kielitieteen julkaisuihin ja tutkijoihin. Lisäksi humanistisille aloille tyypillinen tapa julkaista monografioita ei näyttäydä journaaliaineistossa mitenkään ja aiheuttaa siten yleistettävyysongelmia.

Asiasanojen verkostoja olisi ollut mahdollista täydentää myös kysely- tai haastatteluaineistolla. Tutkijoiden kokemukset tieteenalansa ja tiettyjen julkaisujen luonteesta voisivat yhdessä avata toisen ikkunan suomalaisen kielitieteen nykytilaan. Erityisen mielenkiintoista olisi nähdä, missä aktiivisten tutkijoiden kokemukset ja asiasana-aineisto tuottavat hyvin erilaisia tuloksia. On toki selvää, että ihmisten kokemuksissa viimeaikaiset kokemukset ja tapahtumat korostuvat, kun taas pidemmän perspektiivin aineisto kadottaa osan satunnaisvaihtelusta ja muoti-ilmiöistä.

Kielitieteilijöiden näkemyksiä tieteenalastaan uusien ja nykyisten haasteiden suhteen on tutkielmassa etsitty Suomen Akatemian Tieteen tila ja taso -katsauksista. Tällainen aineisto ei tee näkyväksi paikallisia ilmiöitä ja trendejä eikä myöskään monia haasteita. Aineisto soveltuu kuitenkin Jaakko Kaukon rakentaman mallin testaamiseen. Se, että aineistossa ei juurikaan näy niitä korkeakoulupoliittisia dynamiikkoja, ja niihin liittyviä ilmiöitä, joissa poliittinen tilanne on muutokselle ristiriitainen, on hyvin keskeinen huomio. Suomi on konsensusyhteiskunta ja myös Suomen Akatemian työryhmät vaikenevat ristiriidoista. Poleemisista asioista ei keskustella näillä areenoilla.

Keskeistä on myös se, että ajallisessa perspektiivissä sekä monitieteisyys että kansainvälisyys ovat koko ajan olleet nousussa. Siitä huolimatta raporteissa on kaivattu ja odotettu lisää molempia. Monitieteisyys on usein nähty toisaalta perustutkimuksen tarjoamisena soveltaville tieteenaloille ja toisaalta humanististen oppialojen keskinäisenä yhteistyönä. Esille ei siis ole tuotu esimerkiksi luonnontieteiden tuottamaa perustutkimusta, jota olisi mahdollista hyödyntää soveltavassa kielentutkimuksessa eikä myöskään kielitieteiden omista lähtökohdistaan tuotettua soveltavaa ja esimerkiksi liiketoimintaan tähtäävää tutkimusta.

Suomen Akatemia on konservatiivinen taho, ja ottaen huomioon, keistä työryhmät koostuvat, on se helppoa ymmärtää. Täysin uusia avauksia eivät välttämättä edes näe sellaiset ihmiset, jotka ovat tehneet vuosikymmeniä työtä tietyssä lokerossa. Akatemian raporteissa humanistiset tieteet eivät

keskustele juuri edes yhteiskuntatieteiden kanssa, vaikka kielitiede, viestintä ja markkinointi käsittelevät hyvin paljon samanlaisia ilmiöitä eri näkökulmista. Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulun organisaatioviestinnän professoreista lähes kaikki ovat nostaneet kielitieteellisiä teemoja tutkimusprofiiliinsa, joten vuoropuhelu näiden tieteenalojen kesken on jo olemassa.

Kielitieteiden monitieteisyyden puolesta puhuu se, että yhtä luvussa 3 käsiteltyä julkaisua lukuun ottamatta, kaikissa julkaisuissa asiasanat muodostivat yhden laajan verkoston, joka jakautui edelleen pienempiin klustereihin. Siitä huolimatta kirjallisuuden- ja kulttuuritutkimus kokoontuivat omiksi klustereikseen, joilla kuitenkin useimmiten oli keskinäisiä yhteyksiä.

Mielenkiintoista on myös huomata, mitkä kielitieteiden erikoisalajat puuttuivat verkostoista. Esimerkiksi käänntieteen, sosiolingvistiikan ja ruotsin kielen tutkimuksen olisi voinut odottaa nousevan merkittävimmiksi tekijöiksi. Kaikkia näitä kolmea toki esiintyi aineistossa. Ruotsin kielen tutkimus ja nordistiikka on ehkä painottunut Suomessa Folkmålsstudieriin, joka valitettavasti ei ollut käytettävissä aineistoksi ja sosiolingvistiikkaa Suomen Akatemia on pitänyt nousevana tutkimusalana.

On siis täysin mahdollista, että sosiolingvistiikan puuttumisen nostaminen yllätykseksi johtuu minun ajallisen perspektiivini vajaavaisuudesta. Se, minkä minä tiedän kielitieteessä tapahtuneen ennen vuotta 2009 on hyvin hajanaista ja sattumanvaraisesti valikoitunutta tietoa tai erityisesti tätä tutkielmaa varten hankittua tietoa, jota sitäkin on hankkimisvaiheessa peilattu erilaisten silmälasien läpi.

Viimeinen keskeinen löydös on, että osa Tieteen tila ja taso -raporttien nostamista nousevista trendeistä on löydettävissä myös asiasana-aineistosta. Varsinaisista tutkimusalatrendeistä, jotka TT:issä nousevat esiin, vain sosiolingvistiikka, käänntiede ja suomi toisena kielenä jäävät vähemmälle huomiolle artikkelien asiasanoissa. Siten voitaneen uskaltaa

sanoa, että raporttien käsitys tieteenalan trendeistä ei ole ristiriidassa todellisuuden kanssa.

5 Lopuksi

Tutkija katsoo aina tutkimuskohdettaan oman kokemusmaailmansa kautta. Vaikka objektiivisuuteen pyrkiminen on tieteen lähtökohta ja ihanne, ei objektiivisuuden kaapuun voi verhoutua. Tässä tutkielmassa on pyritty aktiivisesti käymään teoreettista ja metodista vuoropuhelua yhteiskuntatieteiden, erityisesti korkeakoulupolitiikan tutkimuksen ja tieteen sosiologian kanssa, joten on luonnollista, että tutkija tällöin kiinnittää huomiota yhteiskuntatieteiden ja kielitieteiden vähäiseen yhteistyöhön.

Tämä tutkielma on joiltain osin pioneerityötä kielitieteen alalla. Verkostoanalyysi ja politiikan tutkimus eivät ole perinteisesti kuuluneet kielitieteen alueeseen, muutoin kuin kielipolitiikan tutkimuksen suhteen. Siitä huolimatta, että tässä tutkielmassa valituissa aineistoissa oli runsaasti ongelmia, ei näitä näkökulmia ole syytä sulkea pois tulevaisuudessa tehtävästä tutkimuksesta. Käytettyjen aineistojen täydentäminen jollakin muulla aineistolla johtaisi todennäköisesti tutkielman molempien osien syvällisempään tarkasteluun. Samoin olisi mielenkiintoista vertailla samanlaisia asetelmia kansainvälisessä kontekstissa. Ovatko korkeakoulupolitiikan diskurssit ja dynamiikat samanlaisia Ruotsissa ja miten ruotsalainen tutkimusmaisema eroaa suomalaisesta? Miten OECD:n asettamat tavoitteet on omaksuttu suomalaiseen kontekstiin?

Sekä Kaukon dynamiikat että verkostoanalyysi avaavat mielenkiintoisia ikkunoita suomalaisen kielitieteen tilaan. Molemmat aineistot ovat omalla tavallaan vain pieniä palasia tieteen olemuksesta tai tiedepolitiikasta, mutta näillä aineistoilla on kuitenkin mahdollista löytää joitain osia todellisuudesta.

Nyt käsitellyssä aineistossa ei juuri esiinny yhteiskuntaan sidoksissa olevaa tutkimuksellista tematiikkaa, siitä huolimatta, että Tieteen tila ja

taso -raportit antavat odottaa sitä. Missä suomalaiset kielitieteilijät sitten osallistuvat yhteiskunnalliseen keskusteluun? Totta kai on mahdollista, että yhteiskunnallisen keskustelun areenaksi valikoituu jokin aivan muu kuin oman alan tieteellinen aikakausjulkaisu. Kielitieteilijöitä on ollut yliopistojen rehtoreina ja dekaaneina, eli yliopistojen yhteiskunnallisen vaikuttamisen paalupaikoilla, joten tuskin kielitieteilijät järjestelmällisesti vaikenevat yhteiskunnallisista kysymyksistä.

Kysymyksen voi ehkä tiivistää kansallisen kielipolitiikan puuttumiseen molemmista aineistoista. Siitä huolimatta, että Suomessa keskustellaan säännöllisesti kielipolitiikasta, erityisesti ruotsin ja venäjän kielten asemasta, ei kielipoliittista tutkimusta ole nostettu esiin Suomen Akatemian raporteissa eikä siitä ole julkaistu käytetyn aineiston julkaisuissa ainakaan niin paljoa, että se olisi noussut aineistosta esiin. Olisi toivottavaa, että juuri tällä alalla tehtäisiin yhteiskuntatieteitä ja kielitieteitä yhdistävää tutkijoilla, sillä kieli- ja kielikoulutuspolitiikassa lingvisteillä on sellaista asiantuntemusta, jota muilla ei ole.

Monitieteisyys ei ole enää kaukainen näkymä tulevaisuudessa, vaan se on olennainen osa 2000-luvun alun tiedemaisemaa. Siitä huolimatta joissakin yliopistoissa ollaan valmiita kaventamaan kieltenopiskelijoiden vapauksia rakentaa aidosti monitieteinen tutkinto. Tämän tutkielman löydösten pohjalta ei vielä kannata lähteä pohtimaan tutkintojen sisältöjä, mutta on toki selvää, että tutkintovaatimusten tulee seurata myös tieteen kehitystä ja sisältöjä oman laitoksenkin ulkopuolella.

Lähdeluettelo

- Allan, K. (2010). *The Western Classical Tradition in Linguistics* (2. painos). Equinox, Sheffield.
- Autio, V. (2007). *Professorin viran ja arvon kehitys suomessa*. Teoksessa Ellonen, L (toim.) *Suomen Professorit – Finlands Professorer 1640-2007*. Professoriliitto, Helsinki
- Bragge, J., Korhonen, P., Wallenius, H., & Wallenius, J. (2012). Scholarly communities of research in multiple criteria decision making: A bibliometric research profiling study. *International Journal of Information Technology & Decision Making*, 11(2), 401–426.
- Bragge, J., & Storgårds, J. (2007). Profiling Academic Research on Digital Games Using Text Mining Tools, *Proceedings of DiGRA 2007 Conference* 714–729.
- Friedman, L., & Reed, A. (2013). *The State of Linguistics in Higher Education 2013* (p. 16). Viitattu 15.3.2014.
http://www.linguisticsociety.org/files/Annual_Report_2013.pdf
- Hovdhaugen, E., Karlsson, F., Henriksen, C., & Sigurd, B. (2000). *The history of linguistics in the Nordic countries*. Societas Scientiarum Fennica, Helsinki.
- Husso, K., Karjalainen, S., & Parkkari, T. (Eds.). (2000). *Suomen tieteen tila ja taso. Katsaus tutkimukseen ja sen toimintaympäristöön Suomessa 1990-luvulla* (p. 308). Suomen Akatemia, Helsinki.
- Häkkinen, K. (2008). *Suomen kieleen historia 2: Suomen kielen tutkimuksen historia*. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 78, Turku.
- Johanson, J.-E., Mattila, M., & Uusikylä, P. (1995). *Johdatus verkostoanalyysiin* (p. 111). Kuluttajatutkimuskeskus, Helsinki.
- Karlsson, F. (2001). Yleinen kielitiede Suomessa kautta aikojen. Yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 28, Helsinki.
- Karlsson, F. (2006). *Yleinen kielitiede* (4. painos). Helsinki University Press, Helsinki
- Karlsson, F., & Enkvist, N. E. (2000). Kielitieteet. Teoksessa Tommila, P. (toim.) *Suomen tieteen historia, osa 2* (225–295). WSOY, Porvoo.

- Kauko, J. (2011). *Korkeakoulupolitiikan dynamiikat Suomessa*. Käyttätymistieteiden laitos, Kasvatustieteellisiä tutkimuksia 239, Helsinki.
- Kolari, V. (1985). *Suomen slavistiikan vaiheita*. Helsingin yliopiston slaavilaisten kielten laitoksen raportteja 2, Helsinki. Viitattu 21.2.2014 <http://www.helsinki.fi/venaja/tietoa/kolari.htm>
- Lampinen, O. (2003). *Suomen koulutusjärjestelmän kehitys*. Gaudeamus, Helsinki.
- Laukama, K. (1999). *Suomalainen kielitiede vuosina 1960-1990 väitöskirjojen valossa*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto. Humanistinen tiedekunta. Yleisen kielitieteen laitos.
- Leino, J. (2008). Mitä virkaa tohtoreilla? *Virittäjä*, (4), 588–596.
- Leone, R. P., Robinson, L. M., Bragge, J., & Somervuori, O. (2012). A citation and profiling analysis of pricing research from 1980 to 2010. *Journal of Business Research*, 65(7), 1010–1024.
- Löppönen, P., Lehvo, A., Vaahtera, K., & Nuutinen, A. (toim.). (2009). *Suomen tieteen tila ja taso 2009*. Suomen Akatemia, Helsinki.
- Miettinen, R., Tuunainen, J., Knuuttila, T., & Mattila, E. (toim.). (2006). *Tieteestä tuotteeksi? Yliopistotutkimus muutosten ristipaineessa* (p. 283). Yliopistopaino, Helsinki.
- Mills, M. R. (2007). Stories of Politics and Policy: Florida's Higher Education Governance Reorganization. *Journal of Higher Education*, 78(2), 162–187.
- Pallasvirta, E. (2009). *Paavo Ravila ja Leonard Bloomfield kielitieteen oppihistoriassa - Vertaileva tutkimus tutkijankuvasta ja tieteenfilosofiasta*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto. Humanistinen tiedekunta. Suomen kielen ja kotimaisen kirjallisuuden laitos.
- Rafols, I., Porter, A. L., & Leydesdorff, L. (2010). Science overlay maps: A new tool for research policy and library management. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 61(9), 1871–1887.
- Rinne, R. (2010). The Nordic University Model from a Comparative and Historical Perspective. In *Restructuring the Truth of Schooling - Essays on Discursive Practices in the Sociology and Politics of Education. A Festschrift for Hannu Simola*. (pp. 85–112). FERA, Turku.

Seeck, H. (2012). *Johtamisopit Suomessa. Taylorismista innovaatioteorioihin* (2. ed., p. 438). Gaudeamus Helsinki University Press, Helsinki.

Sunikka, A., & Bragge, J. (2012). Applying text-mining to personalization and customization research literature – Who, what and where? *Expert Systems with Applications*, 39(11), 10049–10058.

Tieteen tila 2012: Kielitieteet. (2012) (1–5). Suomen Akatemia, Helsinki.

Tomperi, T. (Ed.). (2009). *Akateeminen kysymys. Yliopistolain kritiikki ja kiista uudesta yliopistosta.* Vastapaino, Tampere.

Verkkolähteet

Puhetieteiden laitoksen esittely. Viitattu 9.7.2013.
<http://www.helsinki.fi/puhetieteet/esittely/historia.html>

Mannonen, H. *Tervetuloa ja tervemenoa.* Viitattu 9.7.2013.
<http://www.demari.fi/arkisto?id=1947>

Liite 1: Kielitieteelliset oppiaineet suomalaisissa yliopistoissa, tilanne 18.6.2013

Aalto-yliopisto

Kauppakorkeakoulu, Viestinnän laitos
Corporate Communication¹²

Sähkötekniikan korkeakoulu, Akustiikan ja signaalinkäsittelyn laitos
Akustiikka ja äänenkäsittely¹³
Kieliteknologia

Helsingin yliopisto

Humanistinen tiedekunta, Maailman kulttuurien laitos
Aasian tutkimus (hindi, japani, kiina, korea, sanskrit, turkki)¹⁴
Afrikan tutkimus (swahili)
Altaistiikka
Arabian kielen ja islamin tutkimus
Assyriologia (babylonia, sumeri)
Egyptologia
Etelä-Aasian tutkimus (hindi, sanskrit)
Indoeuropeistiikka
Iranistiikka (persia) (sivuaine)
Itä-Aasian tutkimus (kiina, korea, japani)
Kreikan kieli ja kirjallisuus
Latinan kieli ja Rooman kirjallisuus
Lähi-idän tutkimus (heprea)
Nykykreikan kieli ja kirjallisuus (sivuaine)

Humanistinen tiedekunta, Nykykielten laitos
Baltilaiset kielet ja kulttuurit (latvia, liettua)
Englannin kääntäminen
Englantilainen filologia
Espanjalainen filologia
Galicialainen filologia (sivuaine)
Germaaninen filologia
Hollannin kieli ja kulttuuri (sivuaine)
Italialainen filologia
Katalonialainen filologia (sivuaine)

¹² Aalto-yliopiston Kauppakorkeakoulu on esimerkiksi mukana Langnet-tutkijakoulussa. Viestinnän laitoksen henkilökunnassa on kielitiedetaustaisia ihmisiä ja yritysviestinnän opintoihin kuuluu myös kielitieteen opintoja.

¹³ Akustiikan ja äänenkäsittelyn pääaineessa kielitieteellistä sisältöä on lähinnä kommunikaatioakustiikassa ja puheenkäsittelyssä, joissa käsitellään ja hyödynnetään kieliteknologista ja foneettista tietämistä.

¹⁴ Aasian tutkimus on kandidaatintutkinnon pääaine, josta jatketaan Etelä-Aasian tutkimuksen, indoeuropeistiikan, tai Itä-Aasian tutkimuksen oppiaineeseen maisterintutkinnossa.

Kieliteknologia
Käännöstiede (sivuaine)
Länsi- ja eteläslaavilaiset kielet ja kulttuurit (keskinen eteläslaavi, puola, tšekki)
Portugalilainen filologia
Ranskalainen filologia
Saksan kääntäminen
Ukraina-opintokokonaisuus (sivuaine)
Venäjän kieli ja kirjallisuus (vieraana kielenä, äidinkielenä)
Venäjän kääntäminen
Yleinen kielitiede

Humanistinen tiedekunta, Suomen kielen, suomalais-ugrilaisten ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitos

Pohjoismaiset kielet, ruotsi toisena kotimaisena kielenä
Pohjoismaiset kielet, ruotsi äidinkielenä
Pohjoismaiset naapurikielet (sivuaine)
Romanikieli ja -kulttuuri (sivuaine)
Ruotsin kääntäminen
Suomalais-ugrilaiset kielet ja kulttuurit (kielentutkimus, saame, unkari, viro)
Suomen kieli
Suomen kieli ja kulttuuri

Käyttätymistieteellinen tiedekunta, Käyttätymistieteiden laitos

Fonetiikka (yleinen ja puheviestintä)
Kognitiotiede
Logopedia

Itä-Suomen yliopisto

Filosofinen tiedekunta, Humanistinen osasto

Englannin kieli ja kulttuuri
Englannin kieli ja kääntäminen
Japanin kieli ja kulttuuri (sivuaine)
Karjalan kieli ja kulttuuri (sivuaine)
Kieliteknologia (sivuaine)
Käännöstiede (sivuaine)
Ranskan kieli ja kulttuuri (sivuaine)
Ruotsin kieli
Saksan kieli ja kulttuuri
Saksan kieli ja kääntäminen
Suomen kieli
Suomen kieli ja kulttuuri vieraskielisille (sivuaine)
Suomen kieli ja kääntäminen
Suomi toisena/vieraana kielenä (sivuaine)
Venäjän kieli ja kulttuuri
Venäjän kieli ja kääntäminen
Yleinen kielitiede

Jyväskylän yliopisto

Humanistinen tiedekunta, Kielten laitos

Deutsche Kulturstudien (sivuaine)
Englannin kieli
Espanjan kieli (sivuaine)
Études françaises (sivuaine)
Italian kieli (sivuaine)
Latinan kieli
Romaaninen filologia (ranska)
Ruotsin kieli
Saksan kieli ja kulttuuri
Slovakin kieli ja kulttuuri (sivuaine)
Soveltava kielitiede
Suomalainen viittomakieli
Suomen kieli
Suomen kieli ja kulttuuri
Suomi toisena ja vieraana kielenä (sivuaine)
Venäjän kieli ja kulttuuri

Informaatioteknologian tiedekunta, Tietojenkäsittelytieteiden laitos
Kognitiotiede

Oulun yliopisto

Humanistinen tiedekunta

Antiikin kielet ja kulttuurit (sivuaine)
Englanninkielisen maailman kieli, kirjallisuus ja kulttuuri (sivuaine)
Englantilainen filologia
Fonetiikka
Germaaninen filologia
Japani-opinnot (sivuaine)
Logopedia
Pohjoismainen filologia
Ranskan kieli (sivuaine)
Saame vieraana kielenä (pohjoissaame) (sivuaine)
Saamen kieli (inarinsaame, pohjoissaame)
Suomen kieli
Suomi toisena ja vieraana kielenä (sivuaine)
Viron kieli ja kulttuuri (sivuaine)
Yleinen kielitiede (sivuaine)

Tampereen yliopisto¹⁵

Kieli-, käänös- ja kirjallisuustieteiden yksikkö

Englannin kielen, kirjallisuuden ja kääntämisen tutkinto-ohjelma

¹⁵ Tampereen yliopistossa ei ole 1.8.2012 alkaen pää- ja sivuaineita, vaan tutkinto-ohjelmia ja valinnaisia opintoja. Valinnaisten opintojen kokonaisuudet on tässä merkitty sivuaineina.

Espanjan kieli (sivuaine)
Fonetiikka (sivuaine)
Pohjoismaisten kielten tutkinto-ohjelma
Ranskan kielen tutkinto-ohjelma
Ruotsi kääntäjän työkielenä (sivuaine)
Saksan kielen, kulttuurin ja kääntämisen tutkinto-ohjelma
Suomen kielen tutkinto-ohjelma
Suomen kieli ja kulttuuri (sivuaine)
Tšekin kieli (sivuaine)
Venäjän kielen, kulttuurin ja kääntämisen tutkinto-ohjelma
Viron kieli ja virolainen kulttuuri (sivuaine)
Yleinen kielitiede (sivuaine)
Yleinen käännöstiede (sivuaine)

Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö

Latinan kieli ja antiikin traditio (sivuaine)
Logopedian tutkinto-ohjelma

Turun yliopisto

Humanistinen tiedekunta, Kieli- ja käännöstieteiden laitos

Englannin kieli
Espanja
Fonetiikka
Italia
Klassilliset kielet ja antiikin kulttuuri
Pohjoismaiset kielet
Ranska
Romanian kieli ja kulttuuri (sivuaine)
Saksan kieli
Suomen kieli ja kulttuuri (ulkomaalaisille) (sivuaine)
Suomen kieli ja suomalais-ugrilainen kielentutkimus
Unkarin kieli ja kulttuuri (sivuaine)
Venäjän kieli
Viittomakieli ja kommunikaatio (sivuaine)
Viron kieli ja kulttuuri (sivuaine)

Vaasan yliopisto

Filosofinen tiedekunta

Englannin kieli
Monikielisyyden opinnot (sivuaine)
Nykysuomi
Ranskan kieli (sivuaine)
Ruotsin kieli
Ruotsin kieli äidinkielenä
Saksan kieli ja kirjallisuus
Suomi toisena kotimaisena kielenä
Terminologia ja tekninen viestintä (sivuaine)
Tulkkaus (sivuaine)
Venäjän kieli (sivuaine)

Åbo Akademi

Centret för språk och kultur

Latin (sivuaine)

Humanistiska fakulteten

Engelska språket och litteraturen

Finska språket

Franska språket och litteraturen

Nordiska grannspråk (sivuaine)

Ryska språket och litteraturen

Svenska språket

Tyska språket och litteraturen

Översättning (sivuaine)

Institutionen för psykologi och logopedi

Logopedi

Pedagogiska fakulteten

Flerspråkighetsdidaktik och interkulturell pedagogik
(sivuaine)